

Merkitysten liikettä

Julkaisuhanke kulttuuriperintöprosessina

Minna Karru
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Historian, kulttuurin ja
taiteiden tutkimuksen laitos
Kulttuurituotannon ja
maisemantutkimuksen
koulutusohjelma
Kulttuuriperinnön tutkimus
Huhtikuu 2014

Turun yliopiston laatu­järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/Humanistinen tiedekunta

KARRU, MINNA: Merkitysten liikettä. Julkaisuhanke kulttuuriperintöprosessina

Tutkielma, 44 sivua, 2 liitettä ja soveltava osuus

Kulttuuriperinnön tutkimus

Huhtikuu 2014

Ehheetä maitoo. Muisteluksia Huittisten meijeristä -julkaisu on pro gradu -tutkielmani soveltava osuus. 166-sivuinen muisteluskirja on yksityishenkilöiden luoman Meijerin muistot talteen -hankkeen tilaustyö ja kustantama. Reilun kolmen kuukauden työt tein talkoohengessä ilman palkkaa. Julkaisu ilmestyi syksyllä 2013.

Tässä artikkelissa, pro graduni teoreettisessa osuudessa, pohdin toimittamaani julkaisua kulttuuriperintöprosessina. Peilaan tekemisiäni pääosin suhteessa Laurajane Smithin käsityksiin kulttuuriperinnöstä. Hänen mukaansa kulttuuriperintö on teko, ei paikka.

Julkaisun kokoaminen teki meijeristä asian, joka olemisen sijasta tapahtui. Tapahtuminen tarkoittaa kulttuuriperintöprosessin ydintä eli merkityksistä neuvottelemista, niiden uudelleen työstämistä ja muuttamista. Julkaisu ja sen taustalla oleva hanke osoittivat myös yksittäisen ihmisen merkityksen kulttuuriperintöprosessin virittäjänä. Kulttuuriperintöprosessi ei synny ilman ihmistä, liikkeelle panevaa voimaa ja hänen valintaansa.

Valtaosa julkaisun muisteluksista perustuu haastatteluihin. Tässä artikkelissa korostan muistamisen, kertomisen ja vuorovaikutuksen merkitystä osana kulttuuriperintöprosessia. Muistitietotutkimuksessa haastattelut ovat suoran vuorovaikutussuhteen luomisen ydintä. Haastatteluaineiston synnyttäminen on haastateltavan ja haastattelijan yhteinen hanke, mutta lähtökohtana on haastateltavan menneisyys ja kokemusmaailma. Muistitietotutkimukseen liitän artikkelissani myös muistitietoetnografian käsitteen. Nykyajan etnografinen tutkija tekee kenttätyötä kaukaisten maiden sijasta itselleen läheisessä ympäristössä. Tutkija tuntee silloin yhteisön arjen sekä sosiaalisen ja kulttuurisen järjestyksen.

Kulttuuriperintöprosessi on alati muuttuva ja keskustelunalainen. Artikkelini lopussa teenkin uuden ehdotuksen Huittisten meijerin kulttuuriperintöprosessiksi. Ehheetä maitoo -näytelmä voisi alkaa Olli on portsari -kohtauksella maitomyymälän ovelta.

Asiasanat: Kulttuuriperintö, kulttuuriperintöprosessi, kulttuuri-identiteetti, muistitietotutkimus, muistitietoetnografia, teollinen kulttuuriperintö, Huittisten meijeri

Kansien välissä

- s. 1** ... Teko, ei paikka – johdanto
  - s. 4** ... Aina ihminen, alkuunpanija – kulttuuriperintöprosessista
  - s. 10** ... Butyrometrilaseihin rikkihappoa – julkaisusta ja meijeristä
  - s. 16** ... Dialogin tekijät – julkaisun kokoamisesta
  - s. 27** ... Ymmärtämistä kotikentällä – muistitietoenografiasta
  - s. 32** ... Ei vahingossa tai sattumalta – yhteenveto
  - s. 38** ... Lähteet
- Liitteet

Motto:

”Huittisten meijeri on ollut paikkakuntamme elinkeinoelämää hallitseva. Se on koskettanut koko pitäjää, niin suurtilallisia kuin pieneläjiäkin. [...] Aikanaan Huittisten meijeri kelpasi opetustauluun malliesimerkiksi. [...] Sen menneen mahtin päivistä, tuotannosta ja tuloksista voimme lukea Suur-Huittisten historiasta. Mutta [siitä] kirjasta saamme vain lukuja, emme tietoa meijerin elämään ja ihmisiin liittyvistä asioista.”¹

Teko, ei paikka - johdanto

”He eivät tehneet sitä [kertoneet] minun vuokseni, vaan tarinan vuoksi, jota auttoivat minua kokoamaan” sanoo Alessandro Portelli, joka muodosti tarinaa vuoropuhelussa roomalaisten kanssa². Minä synnytin yhteistä kertomusta huittislaisten joukossa kun vuonna 2013 toimitin Ehheetä maitoo³. Muisteluksia Huittisten meijeristä -julkaisun. Pääasiassa haastatteluja sisältävän 166-sivuisen julkaisun tilaaja ja kustantaja on yksityishenkilöiden aloitteesta syntynyt Meijerin muistot talteen -hanke.

Ehheetä maitoo -julkaisu⁴ on pro gradu -tutkielmani soveltava osuus. Tässä artikkelissa, tutkielmani teoreettisessa osuudessa, pohdin millainen on Huittisten meijeri kulttuuriperintöprosessina kun esimerkkinä on julkaisuhanke.

---

¹ Viitanen: Nyt muistellaan Huittisten meijeriä. Lukijan sana, Lauttakylä 28.2.2008.

² Portelli 2012, 43. Portellin Käsky on täytetty. Historia, muisti ja verilöyly Roomassa 1944 -kirjassa kuvataan tapahtumaa, jossa saksalaiset miehitysjoukot surmasivat 335 siviiliä 24. maaliskuuta 1944 rangaistukseksi edellisenä päivänä tapahtuneesta partisaanien hyökkäyksestä. (faroskustannus.fi, s.a. <<http://www.faroskustannus.fi/kirjat/portelli.html>>)

³ Ehheetä maitoo on huittisten murteella täysmaitoa, kokomaitoa. Kuulin sanaparin ensimmäistä kertaa kun julkaisua varten haastatteleman Timo Kouttu kertoi miten ”ehheetä maitoo lypsettiin suoraan lapsen mukiin”.

⁴ Tästä lähtien kutsun julkaisua sen pääotsikon mukaan Ehheetä maitoo -julkaisuksi.

Artikkelini Aina ihminen, alkuunpanija -jaksossa määrittelen kulttuuriperinnön ja kulttuuriperintöprosessin käsitettä, tukeudun pääosin Laurajane Smithin ajatuksiin. Pohdin kulttuuriperintöprosessia myös Peter Aronssonin käyttämin termein historiakulttuuri, historian käyttäminen ja historiatietoisuus. Lisäksi määrittelen muistitietotutkimuksen käsitettä Alessandro Portellin sanoin.

Italialainen kirjallisuuden ja muistitiedon tutkija Alessandro Portelli julkaisi vuonna 1979 artikkelin Sulla specificità della storia orale, jota pidetään muistitietotutkimuksen klassikkoartikkelina. Portelli päivitti Mikä tekee muistitietotutkimuksesta erityisen? -artikkelin vuonna 1998, jolloin se ilmestyi The Oral History Reader -kirjassa. Portelli käsittelee artikkeleissaan muun muassa suullisten lähteiden luotettavuutta, kerronnallisuutta, historian tuottamistapoja ja kerrottujen tapahtumien merkitystä muistelijaille. Vuonna 2006 julkaistussa Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä -käsikirjassa Portellin artikkeli mainitaan edelleen ajankohtaiseksi muistitietotutkimuksen ohjelmanjulistukseksi.⁵

Ruotsalainen Peter Aronsson käsitteli 1990-luvun alkupuolella väitöskirjassaan historian luomia mahdollisuuksia kestävän demokraattisen kulttuurin synnyttämiseen. Sitten hän on tutkinut historiallisen kerronnan ja historian käyttämisen roolia historiatietoisuuden synnyttämisessä. Hän on myös teoretisoinut yleisesti historian käsitettä.⁶ Lisäksi hän tutkii miten paikkoihin ladataan historiallisia merkityksiä ja miten ne näyttäytyvät arkipäivässä. Historiebruk – att använda det förflutna -kirjan Aronsson julkaisi vuonna 2004. Hän käsitteli siinä menneisyyden muokkaamista historiaksi institutionaalista, poliittisesta, kaupallisesta ja olemassaolemisen näkökulmasta.⁷

Australialainen Laurajane Smith on pohtinut kulttuuriperinnön käsitettä 1990-luvulta. Hän tarkastelee kulttuuriperintöprosessia kriittisesti ja haastaa ajatuksen kulttuuriperinnöstä vain esineenä tai paikkana. Smithin mielestä kulttuuriperintö on muistamisen ja merkitykselliseksi tekemisen prosessi.⁸ Hän esitteli laajasti kulttuuriperintöteoriaansa Uses of Heritage -kirjassa vuonna 2006. Museum and Society -leh-

---

⁵ Fingerroos & Peltonen 2006, 20.

⁶ Linnæus University s.a., <<http://lnu.se/employee/peter.aronsson?l=en>>

⁷ Studentlitteratur, s.a. <<https://www.studentlitteratur.se/#31856-01>>

⁸ Australian National University, s.a. <<http://archanth.anu.edu.au/staff/dr-laurajane-smith>>

den arviossa todettiin, että kirjassa esitetään uusi analyttinen viitekehys, jossa suh-
taudutaan kulttuuriperintöön sosiaalisena käytäntönä, ei objektina ⁹. Tutkimus- ja
opetustöiden lisäksi Smith toimittaa *International Journal of Heritage Studies* -jul-
kaisua ja on toinen *Key Issues in Cultural Heritage* -julkaisun toimittajista ¹⁰.

Butyrometrilaseihin rikkihappoa -jaksossa kerron julkaisusta sekä julkaisussa muistel-
tavasta Huittisten meijeristä. Selvitän siinä myös teollisen kulttuuriperinnön käsitettä
Maths Isacsonin tekstien pohjalta. Ruotsalainen Isacson on tutkinut kotimaansa
rauta- ja terästeollisuuden syntymistä ja 1900-luvun ruotsalaista teknologian kehitty-
mistä sekä viime vuosikymmeninä alkanutta teollisen yhteiskunnan muuttumista ja
siihen liittyviä sosiaalisia ja ympäristöllisiä vaikutuksia ¹¹. Tapoja käyttää vanhoja
teollisuusrakennuksia ja -alueita uusiin tarkoituksiin hän on tutkinut sekä Baltian
maissa että Pohjolassa. Isacsonin kirja *Industrisamhället Sverige. Arbete, ideal och
kultur* ilmestyi vuonna 2007. Hän toi siinä esille esimerkiksi teollisuuden synnyn,
olemisen ja loppumisen jättämiä merkkejä fyysisessä ympäristössä, yhteiskunnan or-
ganisaatioissa ja ihmisten ajatuksissa. Lisäksi hän pohtii miten teollinen kulttuuri-
perintö näyttäytyy nykyihmisen elämässä. ¹²

Ehheetä maitoo -julkaisun toimittamista peilaan *Dialogin* tekijät -jaksossa, käsitellen
siinä myös julkaisun synnyttämää yleistä keskustelua. Ymmärtämistä kotikentällä -
jaksossa mietin muistitietoetnografiaa, liikkeelle lähdän Elina Makkosen ajatuksista.
Makkonen käsiteli vuonna 2010 Muistitiedon etnografiaa tuottamassa -väitöskirjas-
saan kolmea muistitietohanketta ymmärtävän muistitietotutkimuksen ja etnografi-
sen tutkimuksen keinoin. Hän oli hankkeissa itse mukana tutkimuksen tekijänä, jul-
kaisun kirjoittajana ja perinnepiirien ohjaajana, siksi hän väitöskirjassaan arvioikin
tutkijan merkittäväksi toimijaksi. ¹³ Artikkelini viimeisessä, *Ei vahingossa tai sattui-
malta* -jaksossa summaan Huittisten meijerin kulttuuriperintöprosessia esimerkki-
näni julkaisuhanke.

---

⁹ Dicks, 2007, 59.

¹⁰ Australian National University, s.a. <<http://archanth.anu.edu.au/staff/dr-laurajane-smith>>

¹¹ Uppsala universitet, Ekonomisk-historiska institutionen. s.a. <<http://www.ekhist.uu.se/Staff/Isacson/>>

¹² *Studentlitteratur*, s.a <<https://www.studentlitteratur.se/#32265-01>>

¹³ Joensuun yliopisto, 2010. <http://wanda.uef.fi/vaitokset/uef_vaitos2.php?id=132>

Aina ihminen, alkuunpanija – kulttuuriperintöprosessista

Kulttuuriperintö ei ole yksinomaan aineellinen objekti, se ei ole pelkkä tavara, paikka ja rakennus. Objekti yksin ei ole kokonainen kertomus kyseessä olevasta asiasta. Kulttuuriperintö on Laurajane Smithin mukaan asiaan liittyvä tapahtuminen eli prosessi, johon liittyy muistamista, ymmärtämistä ja nykyhetkeen sitomista. ¹⁴ 'Asia, joka on' tarjoaa kulttuurisen apuvälineen toistaa olemassa olevia kertomuksia. 'Asia, joka tapahtuu' tarjoaa mahdollisuuden neuvotella merkityksestä sekä muuttaa ja uudelleen työstää sitä. ¹⁵ Artikkeleeni ja Ehheetä maitoo -julkaisuun liittyvä rakennus on näkyvä osa huittislaista katukuvaa. Edellisen kerran ennen julkaisun ilmestymistä meijeri 'tapahtui' keväällä 2013. Satakunnan ammattikorkeakoulun koordinoimassa Huhu-tapahtumassa tehtiin viikon ajan kierrätysveistoksia meijerillä, jossa yleisön oli myös mahdollista käydä seuraamassa taideopiskelijoiden tekemisiä ¹⁶. ”Yllättävän moni tuli kyselemään, että mitä te oikein teette, taiteilijat kertoivat ¹⁷.” Antti Pedrozon¹⁸ ohjaama väliaikataidetapahtuma halusi herätellä myös yleistä keskustelua vajaakäytössä olevan tilan sosiaalisesta kulttuurikäytöstä ¹⁹.

Kulttuuriperintö syntyy kokemisesta, kokemuksesta. Se ei siksi ole staattinen tai ajan jäädyttämä, vaan tapahtumasarja, joka sekä siirtää vakiintuneita arvoja ja tarkoitusperiä että luo uusia merkityksiä. ²⁰ Kulttuuriperinnön arvot ja merkitykset ovat Smithin mukaan koko ajan keskustelunalaisia, silloinkin kun kyseessä on muuttumattoman oloinen fyysinen objekti. Merkitykset eivät koskaan ole valmiit vaan aina neuvoteltavissa ja muuteltavissa. Ihmiset luovat paikalle sen todellisuuden. ²¹ Hui, historiaa! -blogin²² Ehheetä maitoo -julkaisun arviossa todetaan: ”Parasta kirjassa onkin se, miten muistelusten kautta meijerin arvo osana huittislaista kulttuuriperin-

---

¹⁴ Smith 2006, 44.

¹⁵ Smith 2006, 65.

¹⁶ Laine, Matti: Monta näkyy ihmeellistä asiaa. Lauttakylä 7.5.2013.

¹⁷ Langenoja, Marianne: Taidetempaus herätteli kulttuurinälkää. Lauttakylä 14.5.2013.

¹⁸ Antti Pedrozo on ollut valjastamassa taiteilijoiden käyttöön esimerkiksi vanhaa radioasemaa Porin Väinölässä.

¹⁹ Huhu 2013, 2013. <<http://huhuhuittinen.blogspot.fi/p/huhu.html>>

²⁰ Smith 2006, 47-48, myös Karhunen 2013, 281-282.

²¹ Smith 2006, 74-75.

²² Blogia pitävä huittislainen Heidi Huovinen on ”melkein ammattilainen”, jonka erityisiä kiinnostuksen kohteita ovat sosiaalishistoria, sukupuolihistoria, suomalaisen kansalaisyhteiskunnan kehitys, Suomen sisällissota ja kotiseudun menneisyys”. (<<http://huihistoriaa.blogspot.fi/2013/11/meijeri-muistoja.html>>)

töä nousee esille ja muistuttaa meitä siitä, mikä merkitys oman paikkakunnan elämän muovaajina [sillä] on ollut ja on edelleen ²³.”

Kun kulttuuriperinnöstä puhutaan tunteen, kokemuksen ja tiedostamisen termein, sen aineeton olemus vahvistuu. Laurajane Smithin mukaan kiinnittyminen tunnereaktioon tarjoaa enemmän tilaa muistamiseen sekä unohtamiseen. ²⁴ Ne molemmat liittyvät kulttuuriseen prosessiin, jossa merkityksiä synnytetään ²⁵. Kulttuuriperinnön katsantokannassa muistaminen tarkoittaa pääsääntöisesti vain ’hyvien’ asioiden muistamista, sellaisten asioiden, jotka antavat uskottavuutta jollekin yhteiselle ylpeydelle ²⁶. Hyvä, nostalginen muisto toimii filosofian tohtori Pirjo Kukkonen mukaan kauneuden ja rakkauden tavoin, se kokoaa ja eheyttää. Nostalgian muisti antaa muistoille konkreettisen muodon. Valoisa nostalgia on kuin optimismia, se tuottaa iloa ja lohtua. ²⁷ Hyvien asioiden nostalginen muistaminen pitää paikkansa myös julkaisua varten Huittisten meijeriä muistelleiden joukossa. Ehheetä maitoo -julkaisuun haastatelluista yksikään ei esimerkiksi tuonut esiin vuoden 1917 meijerikahakkaa²⁸. Kesää 1917 leimasivat maatalouslakot, lakkorikkurit ja aseellisetkin välikohtaukset. Vakavin kahakoista käytiin Huittisten meijerillä 13. heinäkuuta, seitsemän henkeä haavoittui. ²⁹

Smithin mukaan kulttuuriperintöpaikat tai -objektit paitsi helpottavat muistamista myös luovat yhteisöllisellä olemuksellaan rajoituksia siihen mitä yksilön sopii muistaa ³⁰. Pelkät johtopäätökset eivät ole ratkaisevia kun kulttuuriperinnölle annetaan merkityksiä. Oma viestintä kertovat keinot, jolla johtopäätöksiin on tultu ja se, kuka on johtopäätösten tekijä. ³¹ Menneisyyttä tulkitsevat erilaiset ihmiset, ryhmät ja yhteisöt; aina on myös niitä, jotka jäävät tai jätetään ulkopuolelle. Smith puhuu G. Ashworthin ja J. Tunbridgen sanoin ristiriitaisesta perinnöstä. Jokainen kulttuuriperintö on ainakin jollekin yksilölle tai yhteisölle epämieluisa, koska kulttuuri-

---

²³ Huovinen 2013.

²⁴ Smith 2006, 54-58.

²⁵ Smith 2006, 64.

²⁶ Smith 2006, 58.

²⁷ Kukkonen 2007, 41-44.

²⁸ Kahakka tapahtui nykyisin olemassa olevan meijerin edeltäjän, vuonna 1899 valmistuneen puisen meijerin pihamaalla. Puinen meijeri sijaitsi melkein nykyisen meijerirakennuksen paikalla, se purettiin kivimeijerin valmistuttua.

²⁹ Manninen s.a.

³⁰ Smith 2006, 58.

³¹ Smith 2006, 80-81, myös Pekkala & Vasenkari 2000, 575.

perinnölle synnyttävään statukseen, asemaan eivät kaikkien muistot ja kokemukset sovi. Status muodostuu enemmistön voimalla ja vallitsevaan sosiaaliseen, uskonnolliseen ja eettiseen tapaan.³² Laurajane Smithille kiistelevät ja ristiriitaiset kulttuuriperinnöt eivät kuitenkaan ole 'ongelmia', jotka pitää 'hoitaa', vaan hänen mielestään katsantokantaa tulisi laajentaa sekä kulttuurisesti että poliittisesti. Smith muistuttaa, että kulttuuriperintö on jatkuva sosiaalinen prosessi, joka yhtäältä on säädelty ja toisaalta kiistävä ja haastava, jossa mittaa ottavat erilaiset identiteetit. Kulttuuriperintö on paikan tuntua, kollektiivista muistia, arvoja ja tarkoituksia, jotka vallitsevat tässä ajassa ja joita välitetään eteenpäin.³³

The uses and abuses of heritage -artikkelissaan Brian Graham, Gregory John Ashworth ja John E. Tunbridge toteavat, että kulttuuriperintö tarjoaa merkityksen ihmisen olemassaololle välittämällä ajatuksen ajattomista arvoista ja katkeamattomista juurista, jotka tukevat identiteettiä³⁴. Smithin mukaan kulttuuriperintö on luokiteltavissa kulttuuripääomaksi, jonka yksilö voi sijoittaa vahvistamaan jäsenyyttä jossain tietyssä sosiaalisessa ryhmässä³⁵. Myös muistojen jakaminen ja sitoutuminen muistamiseen sitovat ryhmiä toisiinsa. Ryhmytyminen osoittaa muistin, muistamisen ja kulttuuriperinnön emotionaalista laatua ja voimaa.³⁶ Ehheetä maitoo -julkaisun Suomen Kotiseutuliiton Kirjamakasiinissa³⁷ arvioinut Lasse Saressalo³⁸ toteaa ”kirjaseinän olevan paitsi kertomus siitä, mitä tapahtuu lypsäjän ja juustonsyöjän välillä myös selkeää sisäryhmäperinnettä³⁹”.

Kulttuuriperinnössä on kyse myös jatkuvuudesta ja joukkoon kuulumisesta⁴⁰. Laurajane Smithin mukaan muistilla on siinä oma tärkeä merkityksensä. Tunnevoimaa täynnä olevat muistot ovat perustavanlaatuisia rakennusainetta identiteetin muodos-

---

³² Smith 2006, 80-81. Smith viittaa G. Ashworthin ja J. Tunbridgen kirjaan *Dissonant Heritage. The Management of the Past as a Resource in Conflict* (1995).

³³ Smith 2006, 82.

³⁴ Graham, Ashworth, Tunbridge 2005, 31.

³⁵ Smith 2006, 49.

³⁶ Smith 2006, 66.

³⁷ Suomen Kotiseutuliiton Kirjamakasiinissa esitellään ja arvioidaan kotiseutuaiheisia uusia julkaisuja. (<<http://www.kotiseutuliitto.fi/tietopankki/kirjamakasiini>>)

³⁸ Lasse Saressalo on folkloristiikan tohtori ja tietokirjailija, joka on julkaissut kulttuuriperintöä käsitteleviä teoksia. (<<http://www.kotiseutuliitto.fi/kotiseututyon-ansiomitali-kotiseututyohon-merkittavimmin-vaikuttaneille-henkiloille>>)

³⁹ Saressalo 2014.

⁴⁰ Smith 2006, 48.

tamisessa ⁴¹. Muistojen ja muistamisen tunneperäiset kokemukset ovat liima, joka luo yhteyksiä ja pitää ryhmät yhdessä. Smithin mielestä osa kulttuuriperintökokemuksen ilmenemää on myös mielenliikutus. Tunteella synnytetään varmuutta ja vahvistusta siihen, että kulttuuriperintöön liitetyt merkitykset ja arvot ovat realismia myös jokapäiväisessä arjen elämässä. ⁴²

Kulttuuriperintö elää ajassa, se on liikettä, siihen sisältyy toimintaa. Kokemuksen tavoin kulttuuriperintö on aktiivista ja itsetietoisuudesta kumpuavaa. Laurajane Smithin mukaan ei ole yhtä tiettyä hetkeä, jolloin kulttuuriperintö syntyy. Se syntyy valikoimasta toimintoja: muistamisesta, muiston juhlistamisesta, tiedon ja muistojen viestimisestä, identiteetin, sosiaalisten ja kulttuuristen arvojen sekä merkitysten julkituomisesta ja puolustamisesta. Tunteiden, kokemusten ja muistojen lisäksi kulttuuriperintö on sosiaalisia yhteyksiä ja suhteita, jotka itsessäänkin luovat kuulumisen ja identiteetin tunnetta. Sekä kulttuuriperinnön että identiteetin syntyyn vaikuttavat tämän päivän pyrkimykset ja toiveet, jotka kuitenkin pohjaavat menneisyyteen. ⁴³

Historiakulttuuri tarkoittaa Peter Aronssonin mukaan kaikkea sitä menneeseen viittaavaa, mikä tarjoaa konkreettisen mahdollisuuden liittää toisiinsa menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta. Vain poikkeustapauksissa yhteys on täsmällinen. Historian käyttäminen tarkoittaa prosesseja, jossa jonkun historiakulttuurin osan kanssa toimitaan niin, että syntyy merkityksiä luovia ja toimintaan suuntautuvia kokonaisuuksia. Historiatietoisuus on havainto ja ymmärrys menneen, tulevaisuuden ja nykyisyyden yhteydestä, jota historiaa käytettäessä ohjataan, vakiinnutetaan ja uudelleen tuotetaan. Tietyn historiakulttuurin osa nostetaan historian käyttämisellä historiatietoisuuteen. Kyse on aktiivisesta liikkeestä. ⁴⁴ Tämän artikkelin esimerkkitapauksessa teollisesta käytöstä poistunut meijeri on se tietty yksittäinen historiakulttuurin osa, joka tehdään näkyväksi ja nostetaan osaksi huittislaista historiatietoisuutta laatimalla julkaisu, johon on koottu muisteluksia meijeristä.

Prosessiin liittyy aina ihminen, alkuunpanija, toimija. Maths Isaacsonin mukaan kaikina aikana ihmiset vetävät omia johtopäätöksiään ja tekevät valintoja. Kaikkea ei

---

⁴¹ Smith 2006, 60.

⁴² Smith 2006, 70-71.

⁴³ Smith 2006, 83, myös Karhunen 2013, 281-282.

⁴⁴ Aronsson 2004, 17-18, myös Sivula 2013, 162.

voi pitää yhtä tärkeänä, tai esimerkiksi säilyttämisen arvoisena. Kulttuuriperintöinstituutioiden tehtäviin kuuluu luokitella kohteita ja varmistaa, että niistä huolehditaan asianmukaisella tavalla. Isacsonin mukaan niin sanotun asiantuntijatahon rinnalta löytyy yksittäisiä ihmisiä tai ryhmiä, jotka nostavat esiin jonkun itselleen tärkeän asian, tarvittaessa vaikka niin sanotun yleisesti hyväksytyyn arvotuslistan ulkopuolelta. ⁴⁵ Ehheetä maitoo -julkaisun liikkeelle paneva voima on huittislainen kotiseutuaktiivi Airi Viitanen, hän viritti Meijerin muistot talteen -hankkeen Voitto Haaviston kanssa vuonna 2008. Jo ennen Viitaseen aloitteellisuutta Huittisten meijeri oli merkitty maakunnallisesti arvokkaan rakennusperinnön listalle ⁴⁶. Huittisten kaupungin laatimassa asemakaavassa meijerirakennuksella ja naapurissa olevalla asuinrakennuksella Munalalla on suojelumerkintä ⁴⁷. Paperinmakuiset arvotukset eivät kuitenkaan riitä Viitaselle. Hän haluaa Huittisiin elävän pro meijeri -liikkeen. ”Se pitäisi meijerin puolia ja keräisi nimiä ja varoja, jotta meijeri säilyisi meillä ⁴⁸.” Joulukuussa 2009 Viitanen muotoili Pro meijeri -otsikolla kuntalaisaloitteen kulttuurilautakunnalle. Aloitteessaan hän totesi: ”Huittisista puuttuu kulttuuritalo, talo, jossa yhdistyksillä olisi kokoontumis- ja harrastustilat, yleisöllä juhlatila ravintopalveluineen ja niin edelleen. Koko entinen Huittisten pitäjä pitäisi saada liikkeen taakse. Asiaa ajamaan tarvitaan tarpeeksi arvovaltainen taho eli mielestäni kulttuurilautakunta. Onnistumisella olisi kauaskantoinen kulttuurihistoriallinen merkitys.” ⁴⁹

Merkityksiä luodaan kertomuksilla, kertomukset syntyvät muistissa olevasta. Muistot merkitsevät henkilökohtaisesti, mutta Peter Aronsson muistuttaa niiden luovan merkityksiä myös yhteisöissä. Muistot ovat olemassaolon ja tunteiden ilmauksia. ⁵⁰ Muistitietotutkimuksella nostetaan esiin aiemmin ilman ääntä olleita, heitä, jotka siihen asti on unohdettu tai sivuutettu. Kulttuurihistorioitsija ja etnologi Leena Rossin mukaan aiemmin äänettömien kuuluvaksi tekeminen täydentää, suhteellistaa tai kiistää aikaisempia käsityksiä menneisyydestä; joka tapauksessa kuva syvenee ja monipuolistuu. Muistitietohaastatteluilla ei haeta niinkään faktoja vaan pyritään hahmot-

---

⁴⁵ Isacson 2007, 47-48.

⁴⁶ Uusi-Seppä 2012, 227.

⁴⁷ Meijerin alue, Kiviranta ja Huhkola. Asemakaavan selostus, 2012. Jo ennen tällä hetkellä voimassaolevaa asemakaavaa meijeri oli kaavalla suojeltu.

⁴⁸ Vuoristo: Ehheetä maitoo alkaa laiturumelta. Lauttakylä 14.11.2013.

⁴⁹ Karru, Minna: Kuntalaisaloite: Pro meijeri -liike jalkeille. Lauttakylä-lehti 15.12.2009.

⁵⁰ Aronsson 2004, 71-74.

tamaan kulttuurisen identiteetin ja traditioiden muotoja.⁵¹ Rakennukset ovat ole-
massa paitsi fyysisesti maisemassa myös ihmisten muistoissa, yhteisissä kertomuk-
sissa, arvoissa ja normeissa⁵². Alusta alkaen oli selvää, että Huittisten meijeristä teh-
tävä julkaisu on muistojen ja kertomusten kirja. Hanketta viritellessään Airi Viitanen
kirjoitti paikallislehden yleisönosastossa: ”Mutta kirjasta [Suur-Huittisten historia]
saamme vain lukuja, emme tietoa meijerin elämään ja ihmisiin liittyvistä asioista⁵³.
Viitanen halusi tehdä meijeristä tarinoiden talon, joka hengittää siellä aikanaan
eläneiden ja toimineiden ihmisten tahtiin.

Ehheetä maitoo -julkaisun johdannossa kirjoitan kerrotun muistitiedon oleellisuu-
desta. ”Muistissa on muisto, joka on ihmiselle itselleen totta. [...] Yhtä totta on siis
Olli Salonojan muisto siitä, että meijerin asunnoissa ei asunut muita lapsia kuin hän
ja Seppo Suomisen muistelo meijerin monikymmenpäisestä lapsilaumasta. Yhdelle
totta on meijerin sikalan haju, ja toiselle se, että ei se juurikaan haissut. Kolmas
muistaa aikanaan tohtori Arajärven tokaisseen: ’Minä en ole kuullut kenenkään
kuolleen sianpaskan hajuun.’ Muistitietotutkijoiden mukaan ei ole niinkään tärkeää,
onko joku tapahtuma mennyt juuri niin kuin ihmiset kertovat. Tärkeämpää on se,
mitä menneestä kerrotaan. Kerrottu muistitieto välittää aina jotakin oleellista.”⁵⁴

Alessandro Portelli toteaa muistitiedon kertovan enemmän tapahtuman merkityk-
sestä kertojalle kuin tapahtumasta sinänsä. Subjektiiivisuus on suullisen lähteen ainut-
laatuinen ja arvokas ominaisuus. Suullisten todistuksen merkitys on siinä, että se
nostaa esiin mielikuvituksen, symboliikan ja halut. Muisti luo aktiivisesti myös merki-
tyksiä ja syy-yhteyksiä. Portellin mukaan juuri muistin kyky jäsenellä tapahtumia
tekee muistitiedosta tutkijalle hyödyllisen.⁵⁵ Muistitietotutkimuksen keskiössä ovat
haastattelut, ne ovat suoran vuorovaikutussuhteen luomisen ydinmenetelmä⁵⁶. Por-
telli toteaa haastatteluaineiston yhteisen hankkeen tulokseksi, lopputulokseen vaikut-
taa haastateltavan lisäksi myös haastattelija. Haastattelun tekemisestä päättää haastat-
telija ja haastatteluun vaikuttavat olennaisesti haastattelijan asettamat kysymykset,

---

⁵¹ Rossi 2012, 52-53.

⁵² Isacson 2011, 58

⁵³ Viitanen, Airi: Nyt muistellaan Huittisten meijeriä. Lukijan sana, Lauttakylä 28.2.2008.

⁵⁴ Karru (toim.) 2013, 14-15

⁵⁵ Portelli 1998, 67-70.

⁵⁶ Ukkonen 2006, 183.

henkilökohtainen suhtautuminen haastateltavaan sekä vuoropuhelu. ⁵⁷ Lähtökohtana muistitietohaastattelussa on aina kuitenkin haastateltavan menneisyys ja kokemusmaailma. ⁵⁸ Ehheetä maitoo -julkaisuun haastattelin 20 henkilöä, lisäksi käytössäni oli viisi muiden tekemää haastattelua.

Haastattelutilanteen liikkeellä pitävästä vuorovaikutuksesta kirjoitan Ehheetä maitoo -julkaisun johdannossa. ”Tutkijat toteavat muistitiedon rajattomaksi. Sitä on loputon määrä, se uusiutuu ja muokkautuu koko ajan. Kirjailija Merete Mazzarella ajattelee, että ihmisen menneisyys on kuin taivaan pilvet ⁵⁹ – niistä voi koko ajan erottaa kuviota, mutta kuviot muuttuvat. Muistot ovat hetken välähdyksiä ihmisen oman elämän tapahtumista. Ne ovat osa ihmisen elämänselän historiaa ja kuuluvat oleellisesti persoonaan. Muisteleminen heijastaa myös ympäristölle ominaisia ajattelemisen ja tekemisen tapoja, arvoja, mielipiteitä, uskomuksia ja tunteita. Muistelu on kaiken aikaa liikkeessä. Muistelu on myös vuorovaikutusta. Valtaosa Ehheetä maitoo -julkaisun muistoista on kerrottu keskusteluissa haastattelijan kanssa. Muistitietotutkijoiden mukaan aineistot eivät vain odota keräämistä, vaan niitä ja niiden tulkintoja luodaan yhdessä kertojan kanssa.” ⁶⁰

Butyrometrilaseihin⁶¹ rikkihappoa – julkaisusta ja meijeristä

Ehheetä maitoo -julkaisun lehdistötiedotteessa totesin julkaisun täysiveriseksi muistelukirjaksi ja tiivistin sisällön: ”Historiatietoja siinä on vain sen verran, että aihe kiinnittyy aikaansa ja paikkaansa. Huittisten meijerimuistot talteen -hankkeen kustantamassa julkaisussa on kaksitoista lukua, joissa muistelijat kertovat maidon tiestä laitumelta meijeriin, myymälään ja kuluttajalle. Muistelijoita on kolmisenkymmentä, valtaosaa heistä on haastateltu. Osa muistelijoista on kirjoittanut muistonsa itse. Osa

---

⁵⁷ Portelli 2003, 70.

⁵⁸ Ukkonen 2006, 183.

⁵⁹ Mazzarella 1997, 32.

⁶⁰ Karu (toim.) 2013, 14-15.

⁶¹ Butyrometri on maidon ja maitotaloustuotteiden rasvapitoisuutta määrittävä laite, yksi sen osa on lasisylinteri. Rasvapitoisuuden määrittelyä varten tarvittiin rikkihappoa ja amyylialkoholia. (Heikintalo 2012, 51)

tarjosi julkaisun toimittaneen Minna Karrun käyttöön päiväkirjoja, harjoitteluraportteja, kouluaineita. Yksi julkaisun helmistä on puhtaaksikirjoitus vuosina 1940-1941 harjoitelleen Reino Rautavan meijeriharjoittelupäiväkirjasta. Sen sivuille mahtuu niin meijeriaskareita kuin muuta elämää ja ajan kuvaa.”⁶²

Sähköpostissani Meijerin muistot talteen -hankkeen työryhmälle olin hiukan laveampi julkaisun sisällöstä. ”Aivan aluksi -luvussa on meijerissä asuneiden lapsuusmuistoja. Laitumelta ja laidalta -luvussa muistelevat muun muassa paimenpoika, karjakko ja tarkkailukarjakko. Meijeri nousee -luvussa on historiatiedon lisäksi esimerkiksi muistelus meijerin 1950-luvun remontista. Numeroidut kuskit -luvussa puhuvat maitokuskit ja Kaikkia huonompia hommia -luvussa naisharjoittelijat. Kirjan helmi on Butyrometrilaseihin rikkihappoa -luku, johon on puhtaaksikirjoitettu meijerillä vuosina 1940-41 harjoitelleen Reino Rautavan päiväkirja. Ei ollut mitään pehmeää laskua -luvussa kuullaan lisää miesharjoittelijoiden ääntä. Isompi ja parempi paikka -luvun haastateltavat ovat meijeristejä. Juustotekoluvut ovat nimeltään Klo 07.50 hapate, kupari ja propionihappo ja Oletkin päättänyt pestä kahta kerralla. Lisäksi niihin lukuihin mahtuu muistoja meijerin sikalasta ja puisten juustokansien tekijästä. Laskemista koneella ja päässä -luvussa muistelijoina ovat konttorissa ja myymälässä työskennelleet. Lukuun mahtuu myös yksi rakkaustarina. Viimeinen luku on otsikoitu Maitotalouden elvyttävä mahla, siinä puhutaan meijerin hallinnosta, lopusta ja tämänhetkisestä tilanteesta.”⁶³

Reino Rautavan harjoittelupäiväkirjan merkitystä korostin sekä lehdistötilaisuudessa että sähköpostiviestissäni hankeryhmälle. Sähköpostiin olin sanojeni tueksi lisännyt myös esimerkin päiväkirjasta, merkinnän rasvakokeiden päivästä 11.10.1940. ”Olin jo viikkoa aiemmin merkinnyt koepulloihin numerot 1-716. Ensin sain mitata butyrometrilaseihin rikkihappomittarilla rikkihappoa 10 cm³. Sen jälkeen hain ämpäriin käytetyn rikkihapon tyhjentämistä varten. sekä kaksi vettä täynnä olevaa ämpäriä, joista toiseen laitettiin soodaa. Kun kokeet olivat alkaneet, mittasin maidon päälle amylialkoholia 1 cm³:n ja suljin butyrometrilaseja.”⁶⁴

---

⁶² Karru 2013e.

⁶³ Karru 2013d.

⁶⁴ Karru (toim) 2013, 73.

Kirjallisuudentutkija Tero Norkola jakaa päiväkirjat neljään päätyyppiin: muistikirjamainen, raportoiva, tunnustuksellinen ja estetisoiva. Hän kuitenkin muistuttaa, että tyypit esiintyvät harvoin täysin puhtaina.⁶⁵ Muistikirjamaisilla päiväkirjamerkinnoillä Norkola tarkoittaa ulkopuolisille vaikeaselkoisia ja irrallisiksi jääviä arkipäivään liittyviä muutaman lauseen tai sanan merkintöjä. Raporttipäiväkirjat ovat hengeltään muistikirjamaisen päiväkirjan kaltaisia, mutta ilmaisultaan vuolaampia.⁶⁶ Tunnustuksellisissa päiväkirjoissa paljastetaan yksityistä ja intiimiä, ne ilmaisevat sisäisyyttä ja henkilökohtaisuutta. Estetisoivassa päiväkirjassa keskitetään huomiota ilmaisun muotoon esimerkiksi käyttämällä kaunokirjallisia keinoja.⁶⁷

Reino Rautavan harjoittelupäiväkirja kuuluu selvimmin raporttipäiväkirjojen ryhmään. Raporttipäiväkirjoissa ei noudateta päiväkirjallisuuden perinteisiä tyylioppeja. Se ei esittele henkilöä eikä puhuttele lukijaa tai vihkoa, se ei erittele kirjoittajan omaa minää eikä tunteita. Norkolan mukaan raporttipäiväkirjaan eivät liioin kuulu takautumat tai tulevaisuudenkuvat, niissä ei juuri esiinny omaelämäkerrallista tietoisuutta ja esteettistä vieraannuttamista. Raporttipäiväkirja on yksinkertaisesti arkipäivän elämän raportointia, sen riveiltä löytyy merkintöjä päivän askareista. Raporttipäiväkirjan sivuilla selostetaan, asioiden arviointi on vähäistä tai olematonta. Norkola puhuu raporttipäiväkirjojen tarjoamasta ”yksityiskohtien ornamenttimaisesta sikerämästä”.⁶⁸ Rautavankin kerronnassa on silmää yksityiskohdille: asuinhuoneensa meijerillä hän esimerkiksi kuvailee korkealla nurkassa olevan radion kovaäänisen tarkkuudella.⁶⁹

Huittislaisesta meijeristä kerroin julkaisun lehdistötilaisuuden⁷⁰ osallistujille tiivistäen: ”Huittisten Osuusmeijeri Oy perustettiin 1899 ja puinen meijerirakennus valmistui samana vuonna. Nykyinen kivimeijeri rakennettiin puisen tilalle vuonna 1923. Vuonna 1967 perustettiin Osuuskunta Esan Maito, mukana olivat Huittisten sekä Vampulan, Keikyän, Punkalaitumen ja Kartanonmaan meijerit. 1980-luvun alussa joukkoon

---

⁶⁵ Norkola 1995, 116.

⁶⁶ Norkola 1995, 117-119.

⁶⁷ Norkola 1995, 122-129.

⁶⁸ Norkola 1995, 119-121.

⁶⁹ Karu (toim) 2013, 74.

⁷⁰ Julkaisu julkistettiin ja lehdistötilaisuus pidettiin omistamallani Huittisten vanhalla paloasemalla 13.11.2013. Vuonna 1933 rakennettu asema on Huittisten meijerin juustomestarina toimineen V. E. Toivolan piirtämä.

liittyi Kiikan meijeri. Vuonna 1986 meijerillä loppui juustonvalmistus. Vuonna 1988 Esan Maito sulautui turkulaiseen Maito-Auraan ja meijerin ovet Huittisissa sulkeutuivat. Samana vuonna Huittisten kaupunki osti meijerin tontin ja rakennukset.”⁷¹

Laveammin meijeristä kuulivat ne, jotka osallistuivat tammikuussa 2013⁷² Huittisten kotiseutuyhdistyksen järjestämään kotiseutuiltaan, jossa aiheena oli Huittisten meijeri. Kotiseutuillan alustusta (liite 1) valmistelin lukemalla Raimo Viikin Suur-Huittisten historia III 1: Hajoavan hallintokokonaisuuden kausi: Suur-Huittisten vaiheet kunnallisen itsehallinnon valmisteluajoista vuoteen 1917 asti sekä Suur-Huittisten historia IV: Pitäjyhteisö lääkitsee haavansa 1918-1939 ja Suur-Huittisten historia V: Vanha hallintopitäjä hajoaa (1939- noin 1995). Historiatietoa löytyi myös Matti Ytin laatimasta Piimäpuodeista suurmeijeriin: Huittisten osuusmeijeri Oy 1899-1949. Samoista historiateoksista ovat peräisin myös ne historiatiedot, jotka nostin mukaan Ehheetä maitoo -julkaisun sivuille.

Lähteistä selvisi muun muassa: ”Vuonna 1919 liikevaihto kohosi suurimmaksi koko maassa. Vastaanotetulla maitomäärällä, 3,4 miljoonaa kiloa, mitaten se oli toinen. Meijeri sai tuotteistaan enemmän rahaa, 4,2 miljoonaa, kuin mikään muu laitos. ”Tehokkuutta tuntui myös löytyvän.”⁷³ Yhden voikilon tuottamiseen tarvittiin maitoa 23,2 kiloa, mikä oli tuntuvasti alle maan keskiarvon. Muutoin meijerin menot olivat kolmasosan yleistä tasoa pienemmät. Historioitsija Viikki on valmis toteamaan, että ’vähintään hopeakaivokselta tuntui maitotalouden elvyttävä mahla Suur-Huittisten seudulla.’⁷⁴ Teho kuitenkin vaati veronsa. Meijerirakennus oli käynyt sopimattomaksi tarkoitukseen. ’Meijerin johtomiesten mieliä oli aina karvastellut se, että meijeri kokemattomuuden tähden oli rakennettu puusta.’⁷⁵ Vuoden 1920 lopulla lehdessä kirjoitettiin meijeristä ’wanhana ikäkuluna’, sen ’voittamattomista teknisistä vaike-

---

⁷¹ Karu 2013e.

⁷² Meijeriaiheinen kotiseutuilta pidettiin 28.1.2013 Huittisten seudun kansalaisopiston tiloissa Kuninkaisten koulutus- ja kulttuurikeskuksessa Huittisissa.

⁷³ Viikki 2000, 109.

⁷⁴ Viikki 2000, 111.

⁷⁵ Ytti 1950, 80.

uksista’ ja meijerin ’rappiotilasta’.⁷⁶ Nykyinen tiilinen meijerirakennus valmistui Hankkijan piirustusten mukaan vuonna 1923^{77.}⁷⁸

Meijerin viimeisistä ajoista kerroin kotiseutuillan osallistujille Raimo Viikin sanoin: ”Maidon tuotanto supistui nopeasti. 1950-luvulla reilut 1200 maidonlähettäjää toimitti meijeriin maitoa vuodessa yli 12 miljoonaa litraa. 1980-luvulla lähettäjiä oli vajaat 200 ja maitoa kertyi alle viisi miljoonaa litraa. Meijeriä piti vielä jonkun aikaa pinnalla emmentaljuusto, sitä myytiin Valion kautta erikoistuotteena muun muassa Belgiaan. Viimeinen juusto valmistui vuonna 1986. Sen jälkeen meijeriä käytettiin enää maakuntajakeluun ja maidon purkamiseen. Maito kuljetettiin Turkuun Maito-Auran pakattavaksi ja kuljetettavaksi. Yhteistyö Maito-Auran kanssa oli alkanut 1980-luvun alussa. Vuonna 1988 tapahtui lopullinen sulautuminen ja ovet Huittisten meijerillä sulkeutuivat.⁷⁹⁸⁰

Suomessa tehtaat ja muut teolliset laitokset olivat 1970-luvulle asti tuotantolaitoksia ja työpaikkoja. Ne olivat nykyisyyttä ja tulevaisuuttakin, eivät menneisyyttä.⁸¹ Jo 1980-luvulla yhä useampi tuotantolaitos kuitenkin tyhjentyi toiminnasta. Niin kävi myös huittislaiselle meijerille. 1960-luvun lopulla se oli vakiinnuttanut asemansa vahvana satakuntalaisena aluemeijerinä, mutta 1980-luvulle tultaessa sillä ei kuitenkaan ollut edellytyksiä maakuntameijerin rooliin⁸². Toimintansa lopettanut meijeri siirtyi Huittisten kaupungin omistukseen vuonna 1988, kaupunki ei ole pystynyt kehittämään sille suunnitelmallista, kokonaisvaltaista käyttöä. Lähimpänä koko meijerin täyttävää uutta käyttötarkoitusta oltiin vuonna 1998, jolloin Huittisissa etsittiin uutta paikkaa kirjastolle. Kaupunginvaltuuston enemmistö⁸³ oli kuitenkin uudisrakennuksen kannalla⁸⁴. Paikan hylkääminen ilman suunnitelmallista käyttöä on Maths Isaacsonin mukaan yksi yhdeksästä vaihtoehdosta, joka voi kohdata alkuperäisestä käytöstä poistunutta tuotantorakennusta. Kahdeksan muuta vaihtoehtoa ovat osittai-

---

⁷⁶ Ytti 2000, 109.

⁷⁷ Rötsä 2006, 9.

⁷⁸ Karru 2013c.

⁷⁹ Viikki 2001, 146.

⁸⁰ Viikki 2001, 146-147.

⁸¹ Sivula 2013, 161-162

⁸² Perko 2010.

⁸³ Uudisrakennus sai 19 ääntä ja meijeri 15 ääntä, yksi valtuutettu äänesti tyhjää. (Huittinen saa uuden kirjaston ydinkeskustaan. Satakunnan Kansa 28.7.1998)

⁸⁴ Huittinen saa uuden kirjaston ydinkeskustaan. Satakunnan Kansa 28.7.1998)

nen toiminnallinen jatkuvuus, teollisuushotellien perustaminen, palvelu- ja kulttuuri-toiminnan synnyttäminen, asutuskäyttöön ottaminen, hotellien ja ravintoloiden perustaminen, yliopistoiksi ja kouluiksi muuttaminen, näyttely-, kulttuuritiloiksi ja kauppakeskuksiksi muokkaaminen sekä rakennuksen purkaminen.⁸⁵

Teollisuushistoriallinen perintö on aineellisia ja aineettomia jääniteitä sekä teollisen tuotantolaitoksen toiminnasta että ihmisistä, jotka tavalla tai toisella ovat olleet yhteydessä tuotantolaitokseen. Teollinen kulttuuriperintö on ihmisten kollektiivinen muisti, joka syntyy tietyn ihmisjoukon keskuudessa ja jota yhdistää paikallisuus sekä ajallisuus.⁸⁶ Maths Isacson jakaa teollisen kulttuuriperinnön parissa toimivat kahteen pääluokkaan. Traditionalistit tutkivat menneen ajan rakennuksia, koneita ja sosiaalisia suhteita. Konstruktivistien lähtökohta on, että kulttuuriperintö luodaan toimijoiden tulkinnoissa ja käsittelyissä, ja että se on nykyisyydessä synnytettyä.⁸⁷ Meijerin muistot talteen -hankkeen virittäjä Airi Viitanen ja minä hankkeen käytännön toimeenpanijana sovimme Isacsonin jaottelussa luovien ryhmään. Me nostimme meijeriä huittislaisyhteisön yleiseen keskusteluun tarjoamalla pohjapuheenvuoroja, jotka oli synnytetty tässä ajassa haastateltavien ja haastattelijan vuorovaikutustilanteessa.

Historian käyttämisen toimijoita löytyy Peter Aronssonin mukaan sekä akateemiselta kentältä, amatöörien joukosta että yksityisestä elämänpiiristä. Akateemiset tutkijat tuottavat menneisyydestä tutkimuksia akateemisen koulutuksen mukaisesti. Amatöörit toimivat esimerkiksi opintopiireissä ja tuottavat kotiseutu- tai vuosipäiväjulkaisuja asioista, joita yhteisössä muistetaan ja joilla on kulttuuriarvoa. Yksityisessä elämänpiirissä, esimerkiksi baareissa ja ompeluseuroissa, kerrotaan itselle henkilökohtaisesti merkitseviä tunteita ja kokemuksia sekä välitetään perinteitä.⁸⁸ Eheetä maitoo -julkaisun tekijänä minä operoin akateemisten ja amatöörien kenttien rajapinnalla. Humanististen tieteiden kandidaattina minulla on tiedot ja taidot täysin tieteellisen julkaisun tekemiseen, mutta Meijerin muistot talteen -hankkeen talkoolaisena minulta tilattiin kotiseutujulkaisu, jonka kohderyhmää olivat heikki ja hanna huittislaiset. Kirjoitus on aina kohdistettu jollekin lukijalle tai lukijajoukolle, sen

---

⁸⁵ Isacson 2011, 57-58, myös Sivula 2013, 182-183 ja Mikkonen 2010.

⁸⁶ Isacson 2007, 50.

⁸⁷ Isacson 2007, 53.

⁸⁸ Aronsson 2004, 43, myös Sivula 2013, 163.

joukon määrittely vaikuttaa kirjoittamistapaan ⁸⁹. Meijerimuistelut haluttiin kirjoittaa erityisesti heille, jotka kirjassa muistelevat ja heidän kaltaisilleen.

Suhteessa kulttuuriympäristöön Peter Aronsson tyypittelee ihmiset kolmeen ryhmään. Kasvattajakansalaiset (bildningsmedborgaren) ovat yhteiskunnallisesti ja yhdistyselämässä aktiivisia vanhempia naisia, jotka uskovat yhteisölliseen yhteenkuuluvuuteen ja vastuuseen. Yksityiskansalaisten (privatmannen) koulutustaso on alhaisempi, heillä ei juuri ole kiinnostusta kulttuuriin asioihin, he asettavat materiaaliset arvot esteettisten edelle. Yksilötoimijat (individaktörer) ovat Aronssonin tyypittelyssä nuorehkoja ihmisiä, joilla ei ole paljoakaan uskoa instituutioiden kykyyn toimia kulttuuriympäristöjen puolesta, heille yhteisöllistä identiteettiä merkitsevämpää ovat yksilölliset arvot. Yksilötoimijat ovat myös valmiita 'rahastamaan' kulttuurisella omaisuudella. ⁹⁰ Eläkkeellä oleva opettaja, filosofian maisteri, monien paikallisyhdistysten hallituksissa toimiva Viitanen käy ulkoisesti esimerkkinä kasvattajakansalaisesta. Hänessä on kuitenkin yksilöllisen toimijan omaehtoisen toiminnan henkeä, mutta ilman yksilöllisten arvojen ja taloudellisen hyödyn painotusta. Aronssonin jaottelussa minä olen Viitanen tapainen ristisiitos. Yhteistä meille on se, että halusimme ja haluamme lisäarvoa meijerille, jolle omistaja, Huittisten kaupunki, ei neljännesvuosisadassa ole kyennyt kehittämään mitään kokonaisvaltaista käyttöä.

Dialogin tekijät – julkaisun kokoamisesta

Historian käyttämisen Peter Aronsson jakaa kahteen päälinjaan. Yksilöstä liikkeelle lähtevän prosessin hän on nimennyt dialogimalliksi. Jonkun instanssin liikkeelle laittamaa prosessia hän kutsuu välittäjämalliksi. Välittäjämallissa alkuunpanijaintanssi määrittelee tavoitteen, hankkii varat, toimeenpanee ja tähtää päämäärään. Dialogimallin henki on itseilmaisua, yksilö tai ryhmä luo omilla toimillaan edellytyksiä ja mahdollisuuksia päämääränsä toteuttamiseen. ⁹¹ Tässä artikkelissa en selvitä Huittis-

---

⁸⁹ Palmu 2007, 149.

⁹⁰ Aronsson 2004, 153-154.

⁹¹ Aronsson 2004, 99-100.

ten meijeriin liittyviä välittäjämallin mukaisia toimia, vaan keskityn dialogimallin huittislaiseen toteuttamiseen, esimerkkinäni Meijerimuistot talteen -hankkeen konkreettinen tuotos, Ehheetä maitoo -julkaisu.

Alkuajatuksen muistojen keräämisestä sekä tallenteen laatimisesta kehitteli syksyllä 2007 Airi Viitanen. Huittislaissyntyinen Viitanen teki työuransa opettajana muualla Suomessa, mutta eläkkeelle jäätyään hän palasi kotikonnuilleen ja ryhtyi yhdistysaktiiviksi. Kirjoittajapiiri Scriptumin nimissä hän esimerkiksi kokosi Palojoen filosofia. Kotiseutu, isänmaa, uskonto, rakkaus -julkaisun Juho Fredrik Malmin⁹² muistiinpanojen pohjalta. Idean meijerimuistojen keräämiseen hän sai kuultuaan, että hänen ystävänsä oli haastatellut yhtä meijerin maitokuskia omaa tarkoitustansa varten. Viitanen totesi paikallislehden yleisönosastossa: ”Nyt on kiire kerätä muistitietoa meijeriin sidoksissa olevista ihmisistä. Minkälaista oli suurtilojen maidon tuottaminen ja ketkä hoitivat lehmiä? Minkälainen oli karjakon työpäivä? Minkälaista oli pientilojen lehmien pito? Lypsykone – mullistava keksintö? Minkälaista oli maidon kuljetus? Vieläkö on muistajia, jotka ajoivat maitoa reellä tai maidonkuljetusautoilla pitäjän perukoilta? Mitä muistavat maitoautojen apupojat ja kyydissä kulkeneet silloiset koululaiset? Onko ihmisiä, jotka tietävät maidon vastaanotosta ja [...] maidonkäsittelystä? Kysymyksiä on paljon. Kaikki, jotka tietävät näistä asioista, ovat tärkeitä tiedonantajia eikä pienintäkään muistiaineistoa pidä vähätellä.”⁹³

Viitanen ryhtyi viemään asiaa eteenpäin toisen huittislaisen kotiseutuaktiivin Voitto Haaviston kanssa, hanke sai nimekseen Meijerin muistot talteen. Kaksikko oli tehnyt aiemminkin yhteistyötä paikallisen perinteen tallentamisessa, Haavisto kuvasi dvd:lle huittislaisen katrillin ja pransiisin, jotka tanssi Viitanen ohjaama Sammun känki. ”Kunnia-asiahan on olla mukana siirtämässä perinnettä, tekemässä historiaa”, totesi tansseja säestänyt Liisa Savolainen dvd:n valmistuttua⁹⁴. Haavisto on tallentanut myös muuta kotiseutuperinnettä, esimerkiksi Rukiin vaiheet eli siemenestä leiväksi perinteisin tavoin -dvd:n. Haavisto sanoo lehtijutussa: ”Tallenteesta tuli tärkeä dokumentti siitä, miten ennen vanhaan vilja kulki pellolta pöydälle. Halusimme näyttää,

---

⁹² Torpparin poikana syntynyt J.F.Malmi (1865-1942 toimi Huittisissa konstaapelinä, palopäällikkönä ja työväenyhdistyksen sihteerinä. Hän oli myös harrastajakirjoittaja ja kansansoittaja.

⁹³ Viitanen, Airi: Nyt muistellaan Huittisten meijeriä. Lukijan sana, Lauttakylä 28.2.2008.

⁹⁴ Karu, Minna: Tuli enemmän kuin osattiin odottaa. Lauttakylä-lehti 15.4.2008.

että työteliästä se on ollut.”⁹⁵ Haaviston ruis-dvd:hen Airi Viitanen viittasi ensimmäisessä meijerimuistot talteen -hankkeen yleisönosastokirjoituksessaan: ”Maito[,] voi ja ruisleipä. Ne Suomen kansan tiellä pitävät. Huittislainen ruis on tallennettu, maito ja voi ovat jäljellä.”⁹⁶

”Asian etenemiseksi⁹⁷” Viitanen ja Haavisto järjestivät neljä keskustelutilaisuutta vuonna 2008. Ihmisiä tuli runsaasti paikalle ”merkkinä siitä, että meijeri on rakas ja muistoja täynnä⁹⁸”. Muistelusten lisäksi tilaisuuksissa kirjattiin ylös nimiä, jotka läsnäolijoiden mielestä olisivat hyviä haastateltavia tai muutoin liittyivät meijeriin. Lisäksi tilaisuuksissa oli mahdollista skannauttaa meijerivalokuviaan tulevaa julkaisua varten. Lokakuisen tilaisuuden paikallislehtijutussa osallistuja Eeva Juusela on mielisään hankkeesta: ”Tämä on hyvä juttu, on mukava muistella ja hyvä että se jää talteen⁹⁹.” Samassa jutussa Viitanen ja Haavisto kertovat, että meijeri aiheena osoitautui isommaksi, laajemmaksi ja aikaa vievämmäksi kuin mitä he olivat ajatelleet¹⁰⁰. Marraskuussa 2008 Viitanen ja Haavisto vahvistivat hankkeen työryhmää huittislaisilla Seppo Kirralla ja Aimo Hurrilla, käytännön työ oli senkin jälkeen edelleen Viitanen ja Haaviston harteilla.

Vuonna 2009 Meijerin muistot talteen -hankkeen nimissä Viitanen haki ja sai kolme apurahaa: Huittisten Läntiseltä pienviljelijäyhdistykseltä 3500 euroa, Alfred Korde-linin Huittisten rahastolta 2500 euroa ja Huittisten kaupungin kulttuurilautakunnalta 250 euroa. Sen jälkeen hanke ei edennyt, Viitanen ja Haaviston aika ei riittänytään muistojen keräämiseen. Viitanen kirjoittaa Ehheetä maitoo -julkaisun esipuheessa: ”Pelkkä into ja kiinnostus eivät riittäneet, se havaittiin pian. Kuka ryhtyy tietojen kerääjäksi [...] tehtävään sopivien ihmisten löytäminen oli vaikeaa, sillä tietojen kokoaminen edellytti paikkakunnan tuntemusta, haastattelutekniikan osaamista sekä kirjan ollessa kyseessä kirjoitustaitoa.”¹⁰¹

---

⁹⁵ Karru, Minna: Tryskäystä ja vaskurointia. Lauttakylä-lehti 12.2.2008.

⁹⁶ Viitanen, Airi: Nyt muistellaan Huittisten meijeriä. Lukijan sana, Lauttakylä 28.2.2008.

⁹⁷ Viitanen, Airi: Huittisten meijerin muistot tallentuvat. Lukijan sana, Lauttakylä 25.9.2008.

⁹⁸ Viitanen, Airi: Huittisten meijerin muistot tallentuvat. Lukijan sana, Lauttakylä 25.9.2008.

⁹⁹ Suonpää, Janika: Maitokuski-Kallella oli kantava ääni. Lauttakylä 23.10.2008.

¹⁰⁰ Suonpää, Janika: Maitokuski-Kallella oli kantava ääni. Lauttakylä 23.10.2008.

¹⁰¹ Karru (toim.) 2013: 6-7.

Tilanne muuttui alkuvuodesta 2012, silloin minä päätin tehdä kotipaikkakuntani Huittisten meijeriin ja muistitietotutkimukseen liittyvän kandidaatintutkielman ja kyselin sitä varten Viitaselta meijerihaastatteluaineistoa. Viitanen kertoi, ettei aineistoa juuri vielä ollut. Hän kysyikin samalla istumalla ryhdyinkö minä haastattelujen tekijäksi ja julkaisun toimittajaksi, Viitanen tunsikin minut entuudestaan paikallislehden toimittajana. Vastasin empimättä kyllä.

Jo kandidaatintutkielman aihetta miettiessäni olin ajatellut paitsi meijeriä sinänsä myös kertomisen ja muistamisen merkitystä. Kandidaatintutkielmassani¹⁰² tiivistin nuo ajatukset: ”Kerran lenkillä kävelin meijerin ohi ja ihastelin – niin kuin aina – komeata kivirakennusta. Ihailuun liittyy joka kerta närkästyttä, kaupunki ei ole pystynyt keksimään omistamalleen arvotalolle mitään kokonaisvaltaista käyttöä. Jostain mielen sopukasta nousi kulttuuriperinnön tutkimuksen oppi siitä, että kulttuuriperinnön arvo muodostetaan kiinnittämällä kohde johonkin juonennettuun historiaan. Juonentaminen ei ole menneen suoraa toistamista, vaan aktiivista kertomista, etsimistä, ymmärtämistä ja vuorovaikutusta. Matti Hyvärisen mukaan kertomuksen aika ei ole yksinkertaista lineaarisuutta, sillä mukana on muistin liike taaksepäin sekä tapahtumien tiivistävä ymmärtäminen kokonaisuuksiksi¹⁰³. Silloin lenkillä ajattelin, että muisti, muisteleminen ja muistot tekevät meijeristä totta tänäkin päivänä. Meijeristä puhumalla, siitä kertomalla meijerille luodaan arvoa, joka kannustaa päättäjiä toimimaan meijerin hyvän tulevaisuuden puolesta.”¹⁰⁴

Ensimmäisen palaverin Viitanen, Haavisto ja minä pidimme toukokuussa 2012. Silloin sovimme, että kerään meijeristä muistoja haastatteleamalla ja toimitan sekä taitan muisteluksista kansanomaisen ja helposti lähestyttävän kotiseutulukemiston. Käytännössä se merkitsi, että julkaisussa ei käytetä lähdeviittauksia. Sovituksi tuli sekin, että teen työn talkoilla, apurahaeurot käytetään julkaisun painokustannuksiin¹⁰⁵. Palaverissa sovittiin myös, että tarvittaessa järjestäisin yleisötilaisuuksia ja

---

¹⁰² Keväällä 2013 kandidaatintutkielmani valmistui nimellä Käsilläkävelyä portaikossa. Miten Olli Salonoja muistaa ja kertoo Huittisten meijerin. Salonoja on yksi Meijerin muistot talteen -hankkeessa haastattelemani huittislaisista.

¹⁰³ Hyvärinen 2004, 304.

¹⁰⁴ Karru 2013b, 7.

¹⁰⁵ Pehmeäkantinen liimasidoksinen julkaisu painettiin Satakunnan Painotuotteessa Kokemäellä, painosmäärä oli 500. 20 euron hintainen kirja oli loppuvuoden 2013 myynnissä Huittisten kirjakaupassa, Toripuodissa sekä S-market Huittisissa.

tekisin myös muita hankkeen edellyttämiä askareita. Haastattelujen ajankohdaksi sovimme syyskesän 2012 ja toimittamistyön ajaksi kesän 2013, aikataulua soviteltiin opiskelujeni ja lehtityöni mukaan. Palaverissa kävimme yhdessä läpi yleisötilaisuuksien jäljiltä syntyneitä mahdollisten haastateltavien listaa, siinä oli kuutisenkymmentä nimeä. Haavisto ja Viitanen nostivat listalta esille viisi nimeä, joista olisi hyvä aloittaa, näin myös tein. Muutoin sain vapaat kädet haastateltavien valintaan ja muuhunkin tekemiseen, itsellinen tekeminen sopikin hyvin kaltaiselleni voimakastahoiselle luovalle ihmiselle. Yhteisesti sovimme palaverissa vain, että valikoin loput muistelijat niin, että julkaisussa kyetään kertomaan maidon matka lehmästä juomalasiin. Viitanen oli hahmotellut tuota käsittelytapaa jo vuoden 2008 syksyllä yleisötilaisuuden jälkeisessä lehtijutussa: ”Asia on laaja kun sitä alettiin pohtia. Kaiketi ensin mennään lehmän luo.”¹⁰⁶

Tammikuussa 2013 esitelmöin meijeristä Huittisten kotiseutuyhdistyksen kotiseutuillassa. Tilaisuus kiinnosti huittislaisia, kansalaisopiston luokkaan piti hakea lisätuoleja. Esitykseni innoittamana ihmiset kertoivat omia muistojaan, viritin muistelua myös vanhoilla valokuvilla. Tilaisuudesta löysin kolme sellaista haastateltavaa, jotka eivät olleet Viitanen ja Haaviston kokoamalla alkuperäisellä nimelistalla. Paikallislehdessä kotiseutuiltajutun esiriviksi toimittaja kirjoitti: ”Huittisten meijeri on ollut ja on merkityksellinen paikka ja rakennus. Sitä halutaan muistella. Kun tarinoita kerätään, merkitys lisääntyy entisestään.”¹⁰⁷ Muuta hankkeen muuta työtä oli kahden apurahahakemuksen laatiminen, tammikuussa 2013 Suomen Kulttuurirahaston Satakunnan rahastolle ja elokuussa 2018 Alfred Kordelinin säätiölle. Apurahoja hakemukseni eivät tuottaneet.

Meijerimuistajien haastatteluista 16 tein syksyllä 2012 ja neljä kesällä 2013. Haastateltavieni joukossa oli 14 huittislaista, kolme sastamalalaista, kaksi kokemäkeläistä ja yksi harjavaltaalainen. Painotin haastateltavien valinnoissa huittislaisuutta, halusin erityisesti saada kuuluviin edelleen Huittisissa elävien ääntä. Ulkopaikkakuntalaisistakin puolet oli huittislaissyntyisiä. Haastatelluista kahta lukuun ottamatta kaikki olivat asuneet meijerillä tai työskennelleet joko meijerillä, myymälässä tai meijerin

---

¹⁰⁶ Suonpää, Janika: Maitokuski-Kallella oli kantava ääni. Lauttakylä 23.10.2008.

¹⁰⁷ Ihanämäki, Janika: Ei ole tulevaisuutta ilman menneisyyttä. Lauttakylä 7.2.2013.

sikalassa, taikka toiminut maitokuskeina. Haastateltavajoukkoni nuorin oli 51-vuotias ja iäkkäin 102-vuotias; miehiä joukosta oli kahdeksan ja naisia 12. Haastateltavistani neljä ei halunnut muistella omalla nimellään, heidät nimesin julkaisussa toimenkuvan ja meijerilläolovuosien mukaan. Ennen oikolukuvaihetta nimettömiä muistelijoina oli kuusi, mutta nähtyään muistelunsa kirjoitettuna kaksi heistä halusikin esiintyä nimellään. Haastattelut äänitin sanelimella, mutta tein myös kirjalliset muistiinpanot. Tallenteita kertyi noin 21 tuntia. Lisäksi käytössäni oli yksi Airi Viitasen tekemä haastattelu sekä kaksi Paavo Törmälän ja kaksi Voitto Haaviston tekemää tallennetta. Haaviston ja Törmälän tekemät haastattelut oli tehty ensisijassa meijerimuistoista koottavaa dvd:tä¹⁰⁸ varten. Toisten tekemistä haastatteluista yhtä lukuun ottamatta kaikissa oli äänessä mies. Materiaalieni joukossa oli myös yksi 1940-luvun harjoittelu-päiväkirja, yksi 1980-luvun harjoittelukertomus, yksi kouluesitelmä 1960-luvulta ja viisi muistelijoiden itsensä kirjoittamaa tarinaa meijeristä. Kouluesitelmää ja kahta kirjoitettua muistelusta lukuun ottamatta kirjalliset tuotokset olivat miesten käsialaa, ja kouluaineen kirjoittajakin oli esitelmäänsä varten haastatellut meijerissä työskennellyttä isäänsä.

25 haastatellun muistelut ja kahdeksan muistelijan (liite 2) itsensä tuottamat kirjalliset tekstit kattoivat meijerihallintoa lukuun ottamatta maidon matkan laitumelta lasiin. Käytössäni oli muisteloita yhdeltä paimenpojalta, yhdeltä pientilan emännältä, yhdeltä karjakolta, yhdeltä tarkkailukarjakolta, kolmelta maitokuskilta, kahdeksalta meijeri- tai juustolaharjoittelijalta, yhdeltä juustolatyöntekijältä, yhdeltä Valiolle juustoa kuljettaneelta, yhdeltä sikalanhoitajalta, yhdeltä konttoristilta sekä kolmelta myymälässä työskennelleeltä. Lisäksi kaksi kertojaa muisteli lapsuuttaan ja asumistaan meijerillä. Ketjun puuttuvaan palaan ratkaisun tarjosi huittislaissyntyisen espoo-laismiehen vinkki. Hän totesi, että heidän sukunsa miehet ovat olleet sekä aloittamassa että lopettamassa huittislaista meijeritoimintaa. Kuikon suvun miesten meijerihallinnon tekemisistä hain tietoa muun muassa paikallislehden arkistosta.

Kesäkuun 2013 palaverissa Viitasen ja Haaviston kanssa totesimme yhteisesti, että aineistoa on riittävästi ja kattavasti julkaisun tekemiseen. Mikäli käytössä ei olisi ollut

---

¹⁰⁸ Voitto Haaviston työskarkaa olevan meijerimuistojen dvd-tallenteen aikataulu ei vielä ole selvillä.

Reino Rautavan meijerin askareita tarkasti kuvaavaa harjoittelupäiväkirjaa¹⁰⁹, haastattelujen määrää olisi monipuolistamisen nimissä pitänyt kasvattaa. Hankkeen toisessa vaiheessa, dvd-tallenteen tekemisessä, on tarkoitus mahdollisuuksien mukaan haastatella niitäkin, jotka eivät muistele julkaisun sivuilla. Lisämuisteluun on mahdollisuus myös hankkeen aikana perustamassani Ehheetä maitoo -blogissa¹¹⁰. Ensi vaiheessa kirjoitin blogiin historiatietoja meijeristä, kirjan julkistamisvaiheessa valikoin sinne pieniä pätkiä julkaisun muisteluksista. Ehheetä maitoo -julkaisusta lainattuja muistelumerkintöjä blogissa on 27, meijerihistoriasta on yhdeksän merkintää ja meijerin tienoon kaavoitustilanteesta yksi. Julkaisun valmistumisen jälkeen tulleita uusia muisteluksia blogissa on kolme¹¹¹.

Reilut kolme kuukautta¹¹² kestäneessä julkaisun kokoamisessa haastattelujen tekeminen ja julkaisun toimittaminen kävivät toimittajataustani¹¹³ ansiosta sujuvasti. Juuri toimittajuuteni takia päädyin esittelemään haastateltavien muistelot lehtijuttumaisessa muodossa, se on tekstilajeista se, jonka parhaiten osaan. Liioin en halunnut pilkkoa yksittäisten ihmisten muisteluksia esimerkiksi vuosikymmenten ajanjaksoihin tai aihealueisiin, vaan halusin kunnioittaa yhden ihmisen kokonaista¹¹⁴ meijeriin liittyvää elämäntarinaa. Ihminen on itse oman elämäntarinansa luoja. Ihmisen sisäisestä tarinasta väitelleen Vilma Hännisen mukaan se ei kuitenkaan merkitse rajatonta mielikuvituksen luomusta, vaan se on syntynyt suhteessa tehtyihin valintoihin. Elämäntarinat ovat yksilöllisiä ja avoimia, ne eivät noudata väistämätöntä lojikkua.¹¹⁵ Hänninen puhuu sisäisestä tarinana mielen seulana, esille jäävät ne seikat, jotka ovat kulloinkin tarinalle merkityksellisiä. Tarina jäsentää elettyä elämää kokonaisuuksiksi.¹¹⁶ Sisäisellä tarinalla ihminen tulkitsee elämäntapahtumia ja -muutoksia ja määrittelee omaa identiteettiään¹¹⁷, siksi oli loogista ottaa tässä ajassa tehtyjen haastattelujen toimittamisessa lähtökohdaksi se, että ihminen esiintyy omalla nimellään ja pätkimät-

---

¹⁰⁹ Reino Rautavan harjoittelupäiväkirjan 86 sivua kerryttivät A5-kokoiseen julkaisuun tekstiä 30 sivua.

¹¹⁰ Ehheetä maitoo -blogin osoite on <http://huittistenvanhameijeri.blogspot.fi/>.

¹¹¹ Tilanne huhtikuussa 2014.

¹¹² Laskettuna kahdeksantuntisen työpäivän ja viisipäiväisen työviikon mukaan.

¹¹³ Olen tehnyt toimittajantyötä vuodesta 1984, ensin Vakka-Suomen Sanomien aluetoimittajana Taivassalo-Kustavi-Vehmaa -alueella ja vuodesta 1988 Lauttakylä-lehdessä Huittisissa.

¹¹⁴ Poikkeuksia ovat Olli Salonoja ja Seppo Suominen, heidän lapsuuden meijerimuistonsa on eroteltu heidän aikuiselämänsä meijerikokemuksista.

¹¹⁵ Hänninen 2000, 25-26.

¹¹⁶ Hänninen 2000, 63.

¹¹⁷ Hänninen 2000, 58.

tömällä tarinallaan. Päinvastoin kuin haastateltavien kohdalla, Ehheetä maitoo - julkaisuun liitetyn meijeriharjoittelupäiväkirjan pitäjistä Reino Rautavasta¹¹⁸ en kerro muuta kuin nimen ja silloisen kotipaikkakunnan. Hän kirjoitti päiväkirjaa samassa ajassa, jossa eli. Päiväkirjojen luonteeseen kuuluu episodimaisuus ja pirstaleisuus. Ne pyrkivät kuvaamaan tapahtunutta tapahtuneen mukaisesti ilman, että palasia yritetään koota yhtenäiseksi kertomukseksi.¹¹⁹ Siksi meijeriharjoittelupäiväkirjakin oli enemmän ajan, ei Rautavan kuva, ja sen tähden en henkilöinyt häntä. Halusin teollani kannustaa julkaisun lukijaa lukemaan päiväkirjamerkintöjä nimenomaan kuvauksena 1940-luvun alun meijeristä ja Huittisista. Ajankuva-ajatukseni takana on myös se päiväkirjojen tunnuspiirre, että niiden kirjoittamista ohjaavat perinteet, tavat, mallit ja sopimukset¹²⁰, meijeriharjoittelupäiväkirjat tuli kirjoittaa myös harjoitteluun liittyvien sääntöjen mukaisesti. Meijeriharjoittelupäiväkirjaa myös tarkistettiin, Rautavan päiväkirjankin sivuilta löytyy punakynällä tehtyjä päivämäärättyjä ja allekirjoitettuja tark.-merkintöjä¹²¹.

Toimittajakokemukseni merkitystä julkaisun kokoamisessa korosti Airi Viitanen lehdistötilaisuudessa: ”Suurin haave matkan varrella on ollut meijeriin liittyvien tarinoiden talteen saaminen. Minnan tullessa mukaan projektiin, oli selvää, että ne laitetaan aluksi kirjamuotoon. Toimittajana Minnalla oli tarvittava kirjoitus- ja haastattelutaito sekä tärkeä paikallistuntemus. Nämä asiat takasivat kirjaan värikkään kuvauksen.”¹²² Lassi Saressalo summasi julkaisun hengen Kotiseutuliiton Kirjamakasiinissa: ”[I]hmiset kertoivat toisilleen ja nämä toimittajalle mitä mieleen tuli meijerin ympäriltä ja tämä sitten asetteli kerronnat oman näköiseensä nippuun. Mukana tuli osa isänmaan historiaa, tuli huittislaista elämänmenoa, tuli henkilökerrontaa. Kun jutusteluja vielä kehystettiin kuvamateriaalilla, olikin Huittisten meijerikirja valmis.”¹²³ Melkein noin yksinkertaisesti se kävikin, enkä tekstien osalta edelleenkaan tahtoisi tehdä toisin. Ulla-Maija Salo muistuttaa, että ”tutkijan on suostuteltava lukija kerto-

---

¹¹⁸ Rautavaa en voinut julkaisua tehdessäni haastatella, koska hän ei enää elä.

¹¹⁹ Hapuli & Leskelä-Kärki 2010, 267-268.

¹²⁰ Hapuli-Leskelä-Kärki 2010, 267.

¹²¹ Esimerkiksi Reino Rautavan harjoituspäiväkirjan 21.3.41-merkinnän kohdalla: Tark. 27.3.41 Jaakko Juppala. (Rautava 1940-1941)

¹²² Haavisto, Laura: Ehheetä maitoo kertoo maidon matkasta laiumelta lasiin. Alueviesti 20.11.2013.

¹²³ Saressalo 2014.

muksensa sisään ¹²⁴”. Eräs lukija totesi: ”Oli sitä [Ehheetä maitoo] mukava nieleskellä ¹²⁵”.

Hui, historiaa! -blogissa julkaisun arvioinut Heidi Huovinen olisi ”kaivannut sikäli syvällisempää otetta, että muistojaan jakaneet ihmiset olisivat kertoneet mietteitään meijerin merkityksestä heille itselleen: mitä meijeri edusti heille toimintansa aikana ja mitä se edustaa heille nyt, millaisen perinnön meijerin toiminta jätti nykypäivän Huittisten ympäristöön ja paikalliskulttuuriin”. ¹²⁶ Olen periaatteessa samaa mieltä, kysyinkin kaikilta haastateltaviltani kysymyksiä, joilla hain vastauksia blogin pitäjän esittämiin kysymyksiin. Ihmiset vastasivat niihin kuitenkin vain hyvin yleisellä tasolla: ”Pitäisi keksiä joku uusi käyttö” ja ”Ei missään tapauksessa saa hävittää rakennuksia”. Julkaisun teon myöhemmissä vaiheissa oivalsin, että käytännössä nimenomaan ne kysymykset olivat epäolennaisia. Ihmisten suuri halu muistaa, muistella ja kertoa meijeristä viestivät itsessään meijerin merkityksestä muistelijoille. Ensin on kokemus, joka synnyttää muiston. Kokemuksen voima määrittelee muiston pysyvyyden. ¹²⁷ Ihminen muistaa vain sen, mikä on itselle merkityksellistä. Miettikää hetki mitä muistatte itse 30 vuoden takaisesta työpaikastanne. Minä muistan 1980-luvun alkupuolen kahdesta kesätoimittajasuvestani vain sen, että aamuisin päätoimittaja meni huoneeseensa ja sulki oven perässään.

166-sivuinen Ehheetä maitoo -julkaisu on ensimmäinen iso taittotyöni. Aiemmin olin taittanut vain ilmoituksia, julisteita sekä näyttelykutsuja ja enintään parikymmen-sivuisia näyttelyesitteitä. Julkaisun sivukooksi valitsin A5:n, koska sen kokoinen on myös meijerin 50-vuotishistoriikki. Sitä mukailten valitsin julkaisuun myös pehmeät kannet ja liimasidoksen. Julkaisun fontiksi valitsin Garamondin¹²⁸, koska se oli samankaltainen kuin historiikissa käytetty. Olen edelleen tyytyväinen julkaisun graafiseen ulkoasuun. Erityisesti ja edelleen minua innostavat Reino Rautavan päiväkirjasuuden sivut, jossa sivupohja on Rautavan käsinkirjoittama päiväkirjasivu, muilla sivuilla tekstit ovat valkoisella pohjalla. Viimeistään taittovaiheessa minun olisi

---

¹²⁴ Salo 2007, 245.

¹²⁵ Saara Saarisen postikortti Minna Karrulle 19.11.2013.

¹²⁶ Huovinen 2013.

¹²⁷ Karu 2013b, 23.

¹²⁸ Käytän Garamond-fonttia myös tässä artikkelissa, koska haluan graafisesti ”yhdistää” soveltavan pro graduni kaksi osaa toisiinsa. Samasta syystä artikkelin sisällysluettelossa sivunumerot ovat ennen otsikoita, eivätkä niiden jälkeen ja sisällysluettelo on otsikoitu Kansien välissä, kuten julkaisussa.

pitänyt kuitenkin huomata lisätä sisällysluetteloon eli Kansien välissä -kohtaan sivunumeroiden, otsikoiden ja houkutusrivien lisäksi asianomaisen haastateltavan nimi. Nyt lukijan pitää jotakuta tiettyä henkilöä etsiessään selata läpi koko julkaisu.

166-sivuisessa julkaisussa on 48 mustavalkovalokuvaa ja yksi piirros. Kuvista 30 esittää ihmisiä meijerillä tai sen liepeillä. Ryhmäkuvia joukosta on yhdeksän, loppuisissa kuvissa on yksi-kolme ihmistä. Meijeri rakennuksena on pääosassa julkaisun yhdeksässä kuvassa, myös julkaisun ainoa piirros on ulkokuva meijeristä. Rakennuskuvat ovat eri vuosikymmeniltä. Julkaisun muissa kuvissa ollaan esimerkiksi laitumella tai kuljettamassa maitoa. Käytössäni oli 86 kuvaa, niistä jätin julkaisematta kuvat, joiden tekninen laatu ei ollut riittävä. Kuvista reilut kymmenen oli värillisiä, niistä teknisesti kelpoja vain yksi. Julkaisu olisi kustannussyistä tehty mustavalkoiseksi, vaikka käytössä olisi ollut enemmänkin teknisesti hyviä värivalokuvia.

Julkaisun kuvittamisessa olisi ollut varaa petrata. Nyt uskoin liian sokeasti hankkeen aktiivien toteamuksiin siitä, että kuva-aineisto on hyvää ja sitä on riittävästi. Näin ei kuitenkaan ollut, ei teknisesti eikä sisällöllisesti. Kuvista valtaosa oli kerätty hankkeen ensimmäisen vaiheen yleisötilaisuuksissa, joissa en vielä ollut itse mukana. Kuvien taltiointivaiheessa ei ollut myöskään kiinnitetty riittävästi huomiota kuvien omistajatietoihin tai siihen mitä kuvat esittivät ja keitä ihmisiä niissä oli. Otin julkaisuun ajatellut kuvat tarkasteluun kuitenkin liian myöhäisessä vaiheessa, eikä uutta kuvanhankintakierrosta painoaikatauluun liittyvistä syistä ollut enää mahdollista järjestää. Kuvateksteissä jouduin liian usein tyytymään ympäröiväisiin lauseisiin, koska olemassa ei siis ollut tietoa kenen kuvista oli kyse, joten en kyennyt selvittämään tarinoita kuvien taustalta. Vastaisuudessa kuva-aineistoon pitää tutustua jo varhaisessa vaiheessa ja ryhtyä heti tarvittaviin korjausliikkeisiin. Huomiota pitää kiinnittää sekä kuvaan liittyviin tietoihin että kuvien sisältöön ja laatuun. Perhevalokuvien lajityypistä väitelleen Seija Ulkuniemen mukaan ihmisten leipätyöhön liittyviä kuvia ei kuitenkaan välttämättä ole helppo löytää. Työn kuvat ovat suomalaisten perheiden valokuva-albumeissa erittäin harvinaisia, arkeen liittyvänä asiana työtä ei pidetä

kuvaamisen arvoisena. Vähäisistä palkkatyöhön liittyvistä kuvista suurin osa kertoo työpaikkojen juhlista.¹²⁹

Valokuvan käyttöä historiatutkimuksessa pohtinut filosofian maisteri Jouni Keskinen jakaa kuvan käytön tutkimuksessa visualisoivaan, informatiiviseen, analyttiseen ja tulkinnalliseen tapaan. Visualisoinnissa kuva kuvittaa tai ja keventää, informatiivinen kuvankäyttö antaa lisätietoa. Analyttisessä käytössä kuva on tekstiä tukeva lähde ja kuva tukee argumentointia, tulkinnallisessa käytössä kuva on pääasiallinen lähde ja argumentti. Kahdessa ensimmäisessäkin kuvankäyttötavassa kuvat liittyvät tekstin sisältöön, mutta ne eivät ole olennainen osa kokonaisuutta. Visualisoivan kuvan poisjättäminen ei vähennä tekstin informaatiota. Informatiivisesti käytettävän kuvankin voi jättää julkaisematta, eikä tekstin keskeinen sisältö siitä kärsi. Kuvan analyttisessä ja tulkinnallisessa käytössä kuva ja tekstit muodostavat aina osiaan suuremman kokonaisuuden.¹³⁰ Ehheetä maitoo -julkaisussa kuvankäyttö ylittää nipin napin pelkän visualisoivan käytön ja on osin informatiivista. Pääpiirteet lehmän paimentamisesta, hoitamisesta, lypsämisestä, maidonkuljetuksesta ja -käsitteystä, juustonteosta, myymäläskareista ja meijerillä asumisesta olisivat käyneet selville ilman kuvitustakin. Tiettyihin asioihin – esimerkiksi emmental-juuston liinoittamiseen ja kääntämiseen – kuvat tuovat hiukan lisävalaistusta. Julkaisun kansiin nostamani henkilökuvat korostavat ihmisten merkitystä meijerissä. Rakennus ei ole vain seinänsä vaan rakennukseen liittyvät myös ihmiset. Ihmisten tarinat ja valokuvat ovat osa paikkakunnan historiaa ja ne linkittävät yksityisen ja julkisen toisiinsa¹³¹.

Julkaisun ilmestymisen jälkeen Huittisissa puhuttiin myös muusta kuin muisteluskirjasta sinänsä. Airi Viitanen palasi aiempaan ajatukseensa kun haaveili maakuntalehden jutussa: ”Toivon, että syntyisi Pro Meijeri, joka keräisi nimiä ja varoja meijerin säilyttämiseksi. Sellainen työ on tuottanut muuallakin tulosta. Esimerkiksi Kokemäen seuratalon remontti lähti liikkeelle kansalaisten aloitteesta.”¹³² Paikallislehden sarjakuvapiirtäjä Teppo Palmroos piirsi muukalaishahmonsa meijerin pihalle:

---

¹²⁹ Ulkuniemi 2005, 122.

¹³⁰ Keskinen s.a., 1.

¹³¹ Ulkuniemi 2005, 145.

¹³² Harjunmaa, Arja: Menneen mahdin päivät kirjaksi. Satakunnan Kansa 14.11.2013.

muukalaisista toinen toteaa Ehheetä maitoo -julkaisu kädessään: ”Meijeristä tehtiin tällöinen kirja” ja toinen vastaa: ”Hyvä, että tehtiin ennen kuin se tätä menoa on entinen meijeri ¹³³”.

Nimimerkki Elsa kirjoitti meijeristä paikallislehden yleisönosastossa: ”Tämä on historiallisesti arvokas kokonaisuus perinnöksi seuraavillekin sukupolville. [...] täytyy käyttää näitä vanhoja arvokkaita jo olemassa tiloja vähän kunnostamalla. [...] Edesmennyt maidontuottaja, maanviljelijä Seppo sanoi: Millai on päästetty ne meijerin rakennukset niin huonoon kuntoon? Kenen vastuulla, kuka niistä huolehtii? Ne on pidettävä kunnossa. Vastasin, että kaupunki omistaa, mutta onko tehty mitään, vetoavat rahaan. Hän sanoi, että paljon saa menemään, mutta vähälläkin tulee toimeen. [...] On Huittisten ylpeys saada omistaa tämä arvokas kokonaisuus nyt ja myöhemmin. Siitä ei luovuta.” ¹³⁴ Kotiseutuliiton Kirjamakasiinissa Lassi Saressalo toivoi, että ”julkaistu muistelukirja antaa huittislaisille poliitikoille voimaa ja uskallusta kehittää meijerirakennuksista toimiva kokonaisuus, vaikkapa valtakunnallinen meijerimuseo ja kulttuurikeskus” ¹³⁵. Kaupungin puolesta paikallislehden yleisönosastossa vastasivat Huittisten kaupungin tekninen johtaja Ulla Ojala ja talonrakennusinsinööri Juha Tuominen: ”Vuosien etsinnästä huolimatta rakennukselle ei ole löytynyt ostajaa tai pysyvää uutta käyttötarkoitusta. Meijeri on suuri sekä rakenteiltaan vaikea ja kallis korjata. Laajamittainen kunnostaminen vaatii tiloihin suunnitelmallista ja pitkäjänteistä toimintaa.” ¹³⁶

Ymmärtämistä kotikentällä - muistitietoetnografiasta

Kotiseutuliiton Kirjamakasiinin Ehheetä maitoo -arviossaan Lasse Saressalo nostaa esille etnografian ajatuksen. Hänen mukaansa se ”joka haluaa tietää, mitä tapahtui tuon lypsäjän ja juustonsyöjän välillä, löytää kyllä tarinasikermästä sen kuuluisan etnografisen datan. Ja oppii, miten maito muuttuu erilaisiksi tuotteiksi, mitä kukin

---

¹³³ Palmroos, Teppo: Muukalaiset, sarjakuva, Lauttakylä 28.11.2013.

¹³⁴ Elsa: Huittisten vanha meijeri. Lukijan sana, Lauttakylä 21.11.2013.

¹³⁵ Saressalo 2014.

¹³⁶ Ojala, Ulla & Tuominen, Juha: Meijeristä. Lukijan sana, Lauttakylä 26.11.2013.

meijerissä puuhastaa ja mitä kaikkea meijerin liepeillä tapahtuu. Ja elää muutenkin huittislaista arkea ja juhlaakin vaikkapa Reino Rautavan meijeriharjoittelupäiväkirjan myötä. Ja oppii myös senkin, että sikala oli osa meijerikokonaisuutta – sioille näet kelpasi hyvin maidosta erotettu hera.”¹³⁷

Muistitietoetnografiassa yhdistetään Elina Makkosen mukaan ymmärtävä muistitietotutkimus ja tämän ajan etnografia. Ymmärtävässä muistitietotutkimuksessa menneisyydestä etsitään faktojen sijasta merkityksiä eikä menneisyyttä ole tarkoitus selvittää aukottomasti. Muistelija kertoo niitä asioita, jotka hänen itsensä mielestä ovat muistamisen, kertomiseen ja säilyttämisen arvoisia. Haastattelutilanteessa muistelija on kertoja, joka tulkitsee menneisyyttä yhdessä haastattelijan kanssa. Nykyajan etnografinen tutkija ei enää juuri tee kenttätyötä kaukaisten kansojen ja yhteisöjen parissa, vaan itselleen läheisemmässä ympäristössä. Tutkijalle on silloin tuttua yhteisön arki sekä sosiaalinen ja kulttuurinen järjestys.¹³⁸

Etnografisen väitöskirjan¹³⁹ tehneen kasvatustieteilijä Sirpa Lappalaisen mukaan etnografiasta on moneksi. Se on läsnäoloa tutkimuksen kohteessa, se on kuvauksen tuottamista kansasta, kulttuurista tai yhteisöstä. Se on tiheää tulkintaa tutkijan kiinnostuksen kohteena olevasta kulttuurista. Se on ’ihan tavallisten’ ihmisten tarinoiden näkyväksi tekemistä. Se on eettistä kohtaamista, jossa tutkija kuuntelee ihmisiä ja kunnioittaa heidän tietämistään. Se on tapa nähdä toisin. Yhteisiä etnografian piirteitä ovat kohtuullisen ajan kestänyt kenttätyö, näkökulmien monipuolisuus, tutkimuksen suorittaminen olosuhteissa, joissa ihmiset elävät sekä kokemuksen, osallistumisen ja havainnoinnin keskeinen merkitys.¹⁴⁰

Nykyetnografian tavoin olen osa huittislaista yhteisöä, olen asunut Huittisissa vuodesta 1988 ja työskentelen paikallislehdessä. Olen samaan aikaan osallinen ja tarkkailija. Huittislaiset pitävät minua – niin koen – ensi sijassa toimittajana. Meijerimuistelushaastatteluihin en kuitenkaan lähtenyt valmiin kysymyspatteriston kanssa niin kuin toimittajana olisin tehnyt. Ennakkotietoni haastateltavista olivat vähäisiä, vain

---

¹³⁷ Saressalo 2014.

¹³⁸ Makkonen 2010, 113-114.

¹³⁹ Kansallisuus, etnisyyt ja sukupuoli lasten välisissä suhteissa ja esiopetuksen käytännöissä -väitöskirja Helsingin yliopistossa vuonna 2006.

¹⁴⁰ Lappalainen (toim.) 2007, 9-11, lainausmerkit Lappalaisen.

kolmea heistä tunsin jonkun verran entuudestaan. Etnografin lailla tähtäsin 'ihan tavallisten' ihmisten tarinoiden kuuntelemiseen. Minun oli helppo olla avoin kaikille kertomuksille. Halusin kuulostella mitä muistelijat itse halusivat meijeristä kertoa, heidän tärkeänsä oli merkityksestä minullekin. Kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen hengessä otin kuulemastani kiinni ja tarkentavilla kysymyksillä hain heidän muistoihinsa lisää yksityiskohtia.

Meijeriin liittyviä faktoja olin lukenut historiakirjoista sekä kaupunginarkiston, kotiseutuarkiston ja paikallislehden arkiston aineistoista. Faktoja tärkeämpänä pidin kuitenkin haastateltavieni, muistelijoiden, kertojien kokemusta meijeristä. Ajattelin muistitietotutkijan tavoin, että ihminen muistaa sen mikä on oleellista – juuri hänelle. Ihminen kantaa itsessään menneisyyden tulkintoja. Maths Iacsonin mukaan taustamme muodostuu kokemuksista, paikoista, muistamistamme tapahtumista ja tapaamistamme ihmisistä sekä lukemastamme. Ikääntyessään ihminen on kiinnostunut kertomaan siitä mitä on ollut.¹⁴¹ Muistitietoaineistossa on eletyn elämän ja kokemusten lisäksi myös yksityiskohtia ja anekdootteja. Se on Ariella van Lyun'in mukaan kyllästetty autenttisilla ja intiimeillä yksityiskohdilla, jotka liittyvät tiettyyn aikaan ja paikkaan.¹⁴² Meijerin savupiipun korjaaminen syksyllä 2013 esimerkiksi toi Olli Salonojan mieleen miten hän 1930-luvun remontin aikana pikkupoikana kiipesi kylmän piipun huipulle. ”Isäni Arvo [meijerin koneenhoitaja] ei tempausta nähnyt, mutta en malttanut olla kertomatta. Taisin saada kummijohdosta. Isä piti kovan kurin.”¹⁴³

Meijerin muistot talteen -hankkeessa minun tehtäväni oli kääntää kerrotut meijerimuistot kirjoitetuksi. Peter Aronsson muistuttaa, ettei menneestä kertominen sinänsä ole riittävää, vaan muistot täytyy tehdä eläväksi esimerkiksi kirjoittamalla¹⁴⁴. Medeiasta pronssisoturiin: kuka tekee menneestä historiaa? -kirjassa Pertti Grönholm ja Anna Sivula toteavat historian rakentuvan menneisyyden jälkien päälle, mutta jäljet edustavat menneisyyttä vasta kun niistä laaditaan dokumentteja¹⁴⁵. Kokeumuksen uudelleenluominen edellyttää myös Historien in på livet -kirjaan kirjoitta-

---

¹⁴¹ Iacson 2007, 244-245

¹⁴² van Lyun 2010, 1.

¹⁴³ Karru (toim) 2013, 43.

¹⁴⁴ Aronsson 2004, 61.

¹⁴⁵ Grönholm, Sivula 2010, 12.

neen Anne Bergmanin mukaan muodon antamista, jotta siitä tulisi mielenkiintoinen ja ymmärrettävä¹⁴⁶. Pelkkä sanottava ei riitä, sille on löydettävä tarkoitukseen sopiva esittämisen muoto. Etnografi luo kielellä ja sanoilla käsityksen sekä todellisuudesta että itsestään. Narratiivisen analyysin ja etnografian keinoin väitöskirjan¹⁴⁷ tehneen kasvatustieteilijä Ulla-Maija Salon mukaan etnografi nimeää ja tuottaa erilaisia asiantiloja sekä rakentaa niiden väliin suhteita.¹⁴⁸ Aika, paikka, henkilökohtainen ja sosiaalinen sekä omat ja toisten tarinat laitetaan jatkuvasti leikkaamaan toisiaan¹⁴⁹.

Kertomuksen käsitettä tutkinut sosiologian professori Matti Hyvärinen muistuttaa, että mikään kokemus ei ole itsessään valmis rajattu kertomus. Hän nostaa esiin myös lukijan merkityksen, lukija on avoin kertomukselle, hän voi löytää siitä omaa itseään tai omia kokemuksiaan. Lukija voi kuvitella itsensä johonkin menneisyyden tilanteeseen. Hyvärisen mukaan ihmiset tietyllä tavalla kääntävät kertomukset takaisin toimintaan.¹⁵⁰ Vilma Hänninen korostaa kertomusten ja vastaanottajan välistä merkitysten liikettä¹⁵¹. Minäkin jätän huittislaisten meijerimuistojen viimeisen tulkinnan vastaanottajalle. Julkaisun johdannossa kirjoitan: ”Uusin tulkinta syntyy nyt kun sinä luet meijerimuisteluita. Muistelussa ja sen tulkinnassa annetaan merkitys menneisyydelle.”¹⁵² Yksityisestä viriää yhteinen.

Asianosaisten kertomat muistelukset ovat folkloristi Barbara Allen Bogartin mukaan suurin tie menneisyyteen. Muisteluksessa kertoja antaa muodon menneisyydelleen. Ihmisten haastatteleminen heidän kokemuksistaan, voi antaa myös haastateltavalle itselleen uuden tietoisuuden niiden kokemusten merkityksestä. Yhdistettynä toisiinsa muistojen on mahdollista paljastaa jäsenten kollektiiviset muistot paikallisesta menneisyydestä.¹⁵³ Muistitietotutkija Leslie McCartney kutsuu kertomuksia, lauluja ja rukouksia ajoneuvoksi, jolla kulttuuria ja tärkeitä opetuksia siirretään seuraavalle sukupolvelle. Kertomusten kautta ihmiset oppivat identiteettiään, luovat itseyyttään ja

---

¹⁴⁶ Bergman 2002, 230.

¹⁴⁷ Ylös tiedon ja taidon ylämäkeä. Tutkielma koulun maailmoista ja järjestyksistä -väitöskirja Lapin yliopistossa vuonna 1999.

¹⁴⁸ Salo 2007, 227-229.

¹⁴⁹ Salo 2007, 232.

¹⁵⁰ Hyvärinen 2006, 13.

¹⁵¹ Hänninen 2000, 80.

¹⁵² Karru (toim) 2013, 15.

¹⁵³ Bogart 2013, 29-30.

yhteisyyttään, ja ovat yhteydessä menneisyyteen. ¹⁵⁴ Muistitiedolla kiedotaan ole-massaoleva historiallinen traditio yhteisön nykyisiin ihmisiin. Bogart korostaa, että muistitiedolla on voimaa muuttaa ihmisten käsityksiä menneestä. Muistitietotutki-jakaan ei sen tähden ole ainoastaan menneen tallentaja, vaan hän on osa prosessia, joka muokkaa ihmisten käsityksiä menneisyydestä. ¹⁵⁵ Etnologi Horacio N. Roque Ramirezin'kin mukaan muistitieto kertoo elämästä itsestään, mutta se myös mahdol-listaa vuoropuhelun yhteisön toisten jäsenten tai esitettyjen muistelusten kanssa. Tallennetut muistot virtaavat sekä kertojan henkilökohtaisten kokemusten että toisten samassa yhteisössä elävien välillä. ¹⁵⁶ ”Muistitieto on julkista muistia”, sanoo Ramirez ¹⁵⁷.

Paikan muistia tutkinut Edvard S. Casey'n mukaan julkinen muisti katsoo samalla sekä taakse- että eteenpäin; mennyttä sanoittaessaan julkinen muisti pohjustaa tule-vaisuuden merkityksiä. ¹⁵⁸ Julkisessa muistissa on Casey'n mukaan aina aineksia niin henkilökohtaisesta, sosiaalisesta kuin yhteisestä muistista. Henkilökohtaista muista-mista siinä on, koska muistaminen on aina ja joka tapauksessa muistajan omaa. Sosi-aalinen muisti tuo syvyyttä, joka syntyy kun omaan muistiin tulee kokemuksia oman itsensä ulkopuolelta, esimerkiksi perhehistoriaan liittyen. Kollektiivinen muisti luo julkiseen muistiin uloimman kehän, sen että nekin ihmiset jotka eivät tunne tai tiedä toisiaan, voivat muistaa samaa asiaa. Julkinen muisti on aina esillä, kuin lavalla, siitä on koko ajan mahdollista käydä vuoropuhelua. Muuttuvaisuus on sille luonteen-omaista. ¹⁵⁹ Muuttuvaisuus ei kuitenkaan Casey'n mukaan tarkoita heikkoutta tai häilyvyyttä, vaan sitä, että julkisen muistin luonne on jatkuva ja loputon ideoiden, ajatusten, mielipiteiden ja uskomusten vuoropuhelu ¹⁶⁰. Ehheetä maitoo -julkaisussa esimerkiksi Jarmo ja Liisa Jernmanin muistelukset¹⁶¹ ovat osa meijerin julkista muistia. Perhehistoriaa he toistavat kertomalla isänsä toimista juustonkeittokattilan vaippojen ja juustonkansien tekijänä. Liisan oma muisto on laudan vastaanottaminen höylästä, Jarmon lapsuusmuisto on kansien reunojen pyöristäminen. Kattilan

---

¹⁵⁴ McCartney 2011, 157.

¹⁵⁵ Bogart 2013, 39.

¹⁵⁶ Ramirez 2008, 171-173.

¹⁵⁷ Ramirez 2008, 181, on-sanan korostus Ramirezin.

¹⁵⁸ Casey 2004, 17.

¹⁵⁹ Casey 2004, 24-25.

¹⁶⁰ Casey 2004, 30.

¹⁶¹ Karu (toim.) 2013, 135-137.

vaippaa he vertaavat kooltaan ja muodoltaan tämän ajan kylpytynnyriin, vertauksella sekin joka ei ole koskaan nähnyt kattilan vaippaa, voi päästä sisään muistelijoiden maailmaan, ja siten luoda mahdollisuuden keskusteluun.

Vuoropuhelussa, keskustelussa elää myös mahdollisuus siihen, että ihminen voi itse luoda kulttuurista identiteettiään ¹⁶². Etnologi Birgitta Svensson toteaa, ettei se ei ole mitään pysyvää, jotain joka tulee sisältämme ja näyttäytyy ulkopuolellemme, vaan jotain joka yhtäaikaan selittää ja määrittää meitä. Kulttuurista identiteettiä ei synnytetä yksityisesti vaan sosiaalisissa suhteissa. Ihmistenvälinen kulttuurinen ja sosiaalinen vuorovaikutus auttaa meitä tulkitsemaan ympärillämme olevaa. Tarvitaan avoimuutta, jotta jatkuvat muutokset identiteeteissä ovat mahdollisia. ¹⁶³

Erilaisten identiteettien säikeet syntyvät historioista ja kulttuuriperinnöstä. Kulttuuriperintö luo pohjan kulttuurisen identiteetin luomiselle, luottamukselle ja sosiaaliselle yhteenkuuluvuudelle. Itsetietoisuus rakentuu samaan aikaan sekä tiedosta keitä me olemme että käsityksestä keitä ovat toiset. Oma laatumme, oma identiteettimme on erilainen riippuen tilanteista, joissa olemme. Identiteetti on silloin henkilökohtaista, josta Birgitta Svenssonin mukaan luodaan tarkoitus ja yhteys olemassa-oloon. ¹⁶⁴ Identiteetti on kulttuuriperinnön kaltainen. Laurajane Smithin mukaan molemmat syntyvät aktiivisella ja jatkuvalla tässä ajassa tapahtuvalla neuvottelulla menneen merkityksistä, kyse on samaan aikaan pysyvyydestä ja muutoksesta. Syntyyn vaikuttavat tämän päivän pyrkimykset ja toiveet, jotka kuitenkin pohjaavat menneeseen. ¹⁶⁵

Ei vahingossa tai sattumalta - yhteenveto

Tässä artikkelissa olen hakenut vastauksia kysymykseen, millainen kulttuuriperintöprosessi Huittisten meijeri on kun esimerkkinä on Meijerin muistot talteen -hankkeen nimissä toimittamani Ehheetä maitoo. Muisteluksia Huittisten meijeristä -

---

¹⁶² Svensson 2006, 176.

¹⁶³ Svensson 2006, 183-185.

¹⁶⁴ Svensson 2006, 187.

¹⁶⁵ Smith 2006, 83.

julkaisu. Aina ihminen, alkuunpanija -jaksossa kirjoitin miten julkaisun kokoaminen teki meijeristä asian, joka 'olemisen' sijasta 'tapahtuu'. Tapahtuminen mahdollistaa yhden kulttuuriperintöprosessin keskeisistä seikoista eli merkityksistä neuvottelemisen, niiden uudelleen työstämisen ja muuttamisen. Lisäksi korostin, että kulttuuriperintöprosessi ei synny ilman ihmistä, liikkeellä panevaa voimaa ja hänen valintaansa. Huittisissa Airi Viitanen tahtoi nostaa keskiöön paikallisen meijerin. Butyrometrilaseihin rikkihappoa -jaksossa määrittelin Viitaseen ja itseni teollisen kulttuuriperinnön parissa toimiviksi konstruktivisteiksi, jotka menneen ajan tutkimisen sijasta luovat käsittelyllään ja tulkinnoillaan kulttuuriperintöä nykyisyydessä. Dialogin tekijät -jaksossa puhuin julkaisun tekemisestä itseilmaisuna, jossa instituution sijasta yksilö tai ryhmä luo toimintaedellytykset itse valitun päämäärän toteuttamiseen. Samassa jaksossa nostin esiin myös tarinan merkityksen kulttuuriperintöprosessissa. Korostin, että kulttuuriperinnön arvo luodaan juonentamalla eli aktiivisella etsimisellä, kertomisella ja vuorovaikutuksella. Ymmärtämistä kotikentällä -jaksossa kirjoitin muistitiedon merkityksestä sekä yhden ihmisen identiteetin että yhteisen nykyisen rakentamisessa. Meijerimuistojen keräämisellä synnyttiin julkista muistia.

Artikkelin tässä jaksossa mietin edelleen miten kulttuuriperinnön teoriat kohtasivat julkaisuhankkeessa. Vastaan kysymykseeni käymällä aiheittain läpi osaa perusteluista, jotka kirjoitin toiseen hankkeen aikana tekemistäni apurahahakemuksista.

”Kulttuuriperintöä luodaan ihmisten toiminnalla ja kielellä, siksi on tärkeä kerätä meijerimuistoja ¹⁶⁶.” Ensin oli siis Airi Viitanen, joka synnytti Meijerin muistot talteen -hankkeen. Hän tahtoi tallettaa kansien väliin muisteluksia Huittisten meijeristä. Hanke oli jo hautautumassa Viitaseen toisten tekemisten alle, kun minä keksin kysyä häneltä kandidaatin tutkielmaani varten meijerimuisteluksia. Selvisi, että muisteluksia ei vielä ollutkaan kerätty. Kolmisenkymmentä vuotta toimittajan työtä tehneenä en empinyt vastata myöntävästi, kun Viitanen kysyi minua haastattelujen teki-jäksi ja meijerimuistoja sisältävän julkaisun laatijaksi.

---

¹⁶⁶ Karru 2013a.

”Perinteen arvo syntyy vuorovaikuttamisella ¹⁶⁷.” Hankkeen alkuvaiheessa kohtaamisen ja vuorovaikutuksen paikkoja olivat keskustelutilaisuudet. Vuorovaikutuksesta syntyi muu muassa noin kuudenkymmenen nimen lista mahdollisista muistelijoista. Vuorovaikutukseen tähdättiin myös paikallislehden jutuilla tai yleisönosastokirjoituksilla, useimmiten niiden innoittamana ainakin muutama ihminen otti yhteyttä ja tarjosi meijerimuisteluksiin uusia näkökulmia. Muisteluksia ei olisi myöskään ilman haastattelutilanteiden vuorovaikutusta. Yhden haastateltavan ja yhden haastattelijan kohtaamisissakin oli läsnä ikään kuin isompi joukko. Haastateltavat kertoivat toisilta kuulemaansa, minä haastattelijana toin keskusteluihin aiemmin haastattelemieni muisteluksia, taikka historiakirjoista tai paikallislehdistä lukemaani tai arkistoissa näkemääni. Puhuimme jokaisella haastattelukerralla myös uusista nimistä, siitä keitä minun vielä kannattaisi haastatella.

”Perinteiksi nimetyt asiat nostetaan kulttuuriperinnön asemaan, ja sellaisina niille annetaan erityisesti yhteisönmuodostusta ja yhteisönvahvistusta koskeva tehtävä ¹⁶⁸. ” Huittislaista identiteettiä sekä yhteisönmuodostuksen ja -vahvistuksen merkitystä en, ainakaan niillä sanoin, miettinyt talkootyöni aikana. Tätä artikkelia kirjoittaessani ymmärsin, että siitähän nimenomaan olikin kyse kaikissa hankkeen tekemisissä. Mistä tulemme -tunne on etnologi Anthony D. Smithin mukaan keskeinen kun määrittelemme omaa laatuamme ¹⁶⁹. Uskon myös Laurajane Smithiä, joka sanoo, että kulttuuriperinnön lisäksi myös identiteetti syntyy aktiivisella ja jatkuvalla tässä ajassa tapahtuvalla neuvottelulla menneisyyden merkityksistä, kyse on samaan aikaan pysyvyydestä ja muutoksesta. ¹⁷⁰

”Kulttuuriperintö ei ole jotain, joka on olemassa valmiina, vaan se syntyy, kun jokin yhteisö päättää määritellä jotain menneisyydestä säilynyttä kulttuuriperinnöksi, siksi Airi Viitasen työryhmä on nyt liikkeellä. Kulttuuriperintö on aina valintojen tulos. [...] Kulttuuriperintökohde ei synny vahingossa tai sattumalta. Me meijerimuistojen kerääjät haluamme nostaa nimenomaan meijerin valokeilaan.” ¹⁷¹ Huittisten meijeri on

---

¹⁶⁷ Karru 2013a.

¹⁶⁸ Karru 2013a.

¹⁶⁹ Smith 1991, 22.

¹⁷⁰ Smith 2006, 83.

¹⁷¹ Karru 2103b.

Valistuksen koulutaulujen maantieteellinen kuva numero 27¹⁷², kuvittaja ja taide-
maalari Vihtori Ylinen piirsi kuvan vuonna 1924¹⁷³. Huittisten meijeri on maakun-
nallisesti arvokkaan rakennusperinnön listalla¹⁷⁴ ja kaupungin laatimassa asemakaa-
vassa meijerirakennus ja yksi tontin asuinrakennuksista on suojelumerkitty¹⁷⁵. En-
nen Meijerin muistot talteen -hanketta meijeristä tai elämästä ja työstä siellä ei ollut
kuitenkaan juuri lainkaan tallennettu muistitietoa. Yllätyksekseni havainnoin, että
esimerkiksi laaja-alaisesti huittislaista kotiseutu- ja perinneasiaa käsittelevässä Huittis-
ten joululehtien¹⁷⁶ sarjassa meijeristä ei ollut juttuja ennen kuin minä kirjoitin
aiheesta vuoden 2012 ja 2013 numeroihin¹⁷⁷.

”Kulttuuriperintö on myös aktiivista suuntautumista tulevaisuuteen. Nykyisyydessä
tapahtuva menneisyyden arviointi ja arvottaminen on perinnön hallinnointia tule-
vaisuutta varten. Kulttuuriperintöä vaalittaessa jokin asia tai ilmiö arvioidaan mer-
kittäväksi todisteeksi myös tulevaisuuden menneisyydestä. Näin historian vaaliminen
suuntautuu myös tulevien sukupolvien menneisyyden varmistamiseen.”¹⁷⁸ Nimen-
omaan ajatus tulevaisuudesta, meijerin uudesta mahdollisuudesta sai Airi Viitasen ja
minut valitsemaan aiheeksi ja kohteeksi juuri meijerin. Emme olleet kiinnostuneet
esimerkiksi Huittisten vanhasta pappilasta tai Huittisten WPK:n talosta, niillä mo-
lemmilla on jo uusi elämä. Markku Piri remontoi vuonna 1826 valmistuneen pappi-
lan kulttuurikeskukseksi ja kodikseen vuonna 2001¹⁷⁹. Vuonna 2008 Milla ja Kim-
mo Nikko remontoivat vuonna 1904 rakennetusta WPK:n talosta ravintolan ja
maalaispuodin¹⁸⁰.

”Ehheetä maitoo – Huittisten meijerin muistot talteen -hanke tuo suomalaisen
muistitietotutkimukseen säikeen huittislaisuutta¹⁸¹. Muistitietotutkimus antaa äänen

---

¹⁷² Divari Kangas, s.a., < <http://www.divarikangas.fi/index.php?page=tuote&id=54182>>

¹⁷³ Konttijärvi 2008, 2-3.

¹⁷⁴ Uusi-Seppä 2012, 227.

¹⁷⁵ Meijerin alue, Kiviranta ja Huhkola. Asemakaavan selostus, 2012.

¹⁷⁶ Huittisten joululehti on Huittisten kotiseutuyhdistyksen julkaisema vuosittainen kotiseutuaiheinen lehti,
joka on ilmestynyt vuodesta 1977.

¹⁷⁷ Vuoden 2012 numeroon kirjoitin meijeristä otsikolla Talo täynnä tarinoita ja vuoden 2013 numeroon
otsikolla Meijerillä on monta mieltä.

¹⁷⁸ Karru 2013a. Tässä kohtaa muistiinpanojani kütän kulttuuriperinnön selityksistä Maarit Grahnia, Pertti
Anttosta, Anna Sivulaa ja Petja Aarnipuuta.

¹⁷⁹ Markku Piri, s.a., 2, <[http://www.piri-piri.fi/wp-content/uploads/2012/11/Wanha-Pappila_korj_](http://www.piri-piri.fi/wp-content/uploads/2012/11/Wanha-Pappila_korj_fin.pdf)
[fin.pdf](http://www.piri-piri.fi/wp-content/uploads/2012/11/Wanha-Pappila_korj_fin.pdf)>

¹⁸⁰ Wanhawpk.fi. s.a. <<http://www.wanhawpk.fi/tervetuloa/wpkn-talon-historia>>

¹⁸¹ Karru 2013a.

heille, jotka aiemmassa tulkinnassa ovat jääneet varjoon. Meijerin muistot talteen -hankkeen Airi Viitanenkaan ei ollut löytänyt Suur-Huittisten historiaan kirjoitetun meijeritiedon joukosta ihmistä, tekijää ja kokijaa.¹⁸² Minä ja Viitanen koemme onnistuneemme, Huittisten meijerillä on nyt monta mieltä ja se talo on täynnä tarinoita. Paikallislehden julkaisusta jutun tehnyt toimittaja Ulla Vuoristo kiitteli muisteluskirjan kirkkaista elämän välähdyksistä¹⁸³.

Tämän artikkelin Dialogin tekijät -jaksossa kirjoitin Ehheetä maitoo -julkaisun saamasta palautteesta. Itse julkaisuun liittyvien kommenttien lisäksi paikallislehdessä syntyi kolmisen viikkoa kestänyt julkinen keskustelu meijerirakennuksen tulevaisuudesta. Huittisten kaupungin teknisen johtajan ja talonrakennusinsinöörin allekirjoittamassa yleisönosastokirjoituksessa todettiin kaupungin jatkavan työtä uusioikäytön löytämiseksi meijerille¹⁸⁴. Nimimerkki Elsa kimmastui: ”Miksi he [tekninen johtaja ja talonrakennusinsinööri] eivät vie kunnostusta eteenpäin. [...] Edelleen olemme sitä mieltä, että ensin jo olemassa olevat tilat kunnostetaan ja otetaan käyttöön. Vasta sitten rakennetaan uutta, kun sille on tarvetta. Luovutaan näistä kallista vuokratiloista ja kertakäyttöhökkeleistä. [...] Nyt tuntuu olevan niin, että esi-isien saavutuksia ei arvosteta, vaan ne on saatava pois keinolla millä hyvänsä. Tähän emme suostu.”¹⁸⁵

Tulevaisuuteen kohdistuvat mielikuvat eli odotushorisontti muodostuu sekä konkreettisista tulevaisuusvisioista ja suunnitelmista että tulevaan kohdistuvista tunteista¹⁸⁶. Huittisten meijerin odotushorisontissa on tällä hetkellä ainakin tunteita. Tunnepitoinen suhtautuminen menneeseen tekee siitä merkityksellisemmän kokemuksen. Kulttuuriperintöesityksistä puhuvan Laurajane Smithin mukaan menneisyyttä henkiin herättävien ei ole syytä enää ajatella vastaanottajia passiivisiksi tai edes neutraaleiksi. Ilmeisimmäksi esityksen muodoksi hän silti edelleen nostaa muisto-

---

¹⁸² Viitanen: Nyt muistellaan Huittisten meijeriä. Lukijan sana, Lauttakylä 28.2.2008.

¹⁸³ Vuoristo: Karjakon peukalolihakset ja poika tissein välissä, Lauttakylä 14.11.2013.

¹⁸⁴ Ojala, Ulla & Tuominen, Juha: Meijeristä. Lukijan sana, Lauttakylä 26.11.2013.

¹⁸⁵ Elsa: Meijerin kiinteistöt. Lukijan sana, Lauttakylä-lehti 12.12.2013.

¹⁸⁶ Sivula 2013, 185. Odotushorisontista lisää Reinhart Koselleckin kirjassa *Futures Past. On the Semantics of Historical Time* (1985).

juhlat tai vuosipäivät. Smith kuitenkin korostaa aitouden ja tunteen merkitystä, jotka hän mainitsee myös kollektiivisen identiteetin tärkeiksi liima-aineksiksi.¹⁸⁷

Sosiologi Gaynor Bagnall puhuu tunneperäisestä realismista, jossa tunteen ja mielikuvituksen keinoin vahvistetaan mielekkyyttä ja 'todellisuutta'¹⁸⁸. Laurajane Smith käyttää asiasta tunneperäinen aitous -käsitettä, hänen mukaansa esityksen tunneperäinen sisältö on merkittävä osa kulttuuriperintökokemusta. Se ei ainoastaan tee, välitä ja ylläpidä sosiaalisia arvoja ja merkityksiä vaan myös herättää ja edellyttää itselistä muistamista. Esitysten tunneperäinen sisältö vahvistaa merkityksiä ja arvoja.¹⁸⁹ Esteettinen kulttuurin tekeminen ja yhteisöön suuntautuvan kulttuuriperinnön luominen yhdistyy kulttuuriperintöä tutkineen Bodil Axelssonin mukaan kesäteattereissa¹⁹⁰. Minulle meijeriaiheisen näytelmän kirjoittamista esitti Ehheetä maitoo -julkaisun ilmestymisen jälkeen yksi haastatelluista: Pentti Risasen¹⁹¹ mielestä muisteluksista olisi hyvin ainesta näytelmäksi. Olen samaa mieltä.

Voisin hyvinkin tehdä meijeriaiheisen näytelmän yhteistyössä Huittisten Teatterikerhon kanssa, jonka kutsumus on tuottaa lavalle oman paikkakunnan aiheita. Tähän mennessä se on teetättänyt ja esittänyt näytelmät muun muassa ompelijamestari Momman Siinasta ja höyrylaiva Lauttakylän kapteenista¹⁹². Ehheetä maitoo -näytelmän lavaksi virittäisimme meijerin lastauslaiturin. Yleisöä varten laittaisimme penkit siihen kohtaa pihaa, jossa vielä 1950-luvulla maitokuskit hevosineen odottivat vuoroaan päästä purkamaan maitotonkkia. Näytelmä alkaisi lastauslaiturin viereiseltä entisen maitomyymälän ovelta, siinä seisoi portsarina noin 12-vuotias Olli-poika, joka päästää joppijonosta pieneen myymälään vain 10-15 ihmistä kerrallaan. Yht'äkkiä yksi iso mies tuuppaisi portsaripoikaa ja pyrki sisälle ennen aikojaan. Olli olisi kuitenkin hurjana, hän kun oli jo pienenä ison kokoinen¹⁹³.

---

¹⁸⁷ Smith 2006, 66-70.

¹⁸⁸ Bagnall 2003, 88, lainausmerkit Bagnall'in.

¹⁸⁹ Smith 2006, 70-71.

¹⁹⁰ Axelsson 2006, 220.

¹⁹¹ Juustoja meijeriltä Valiolle Helsinkiin kuljettanut kuorma-autoilija.

¹⁹² Aaltonen 2008, 12

¹⁹³ Karru (toim.) 2013, 17, poikavuosien portsarimuistelu on Olli Salonojan.

Lähteet

Tutkimusaineisto:

Karru, Minna (toim.) 2013: Ehheetä maitoo. Muisteluksia Huittisten meijeristä. Huittisten meijerin muistot talteen -hanke, Huittinen, 2013.

Ehheetä maitoo -blogi: <<http://huittistenvanhomeijeri.blogspot.fi/>> Minna Karrun kesäkuussa 2013 perustama.

Karru, Minna 2013a: Muistiinpano, Kordelinin säätiön apurahakemukseen. 2013. Karrun hallussa.

Tutkimuskirjallisuus:

Aaltonen, Auli: Sosiaalista ja kasvattavaa. Satakuntalainen kulttuurilehti Arhippa 4/2008. Online: <http://www.arhippalehti.fi/Arhippa_4_08.pdf> (1.4.2014)

Aronsson, Peter: *Historiebruk – att använda det förflutna*. Studentlitteratur, Lund, 2004.

Axelsson, Bodil: Sommar-teater som spelplats för demokrati: möjligheter och dilemman. Red. Alzén, Annika & Aronsson, Peter: *Demokratisket kulturarv? Nationella institutioner, universella värden, lokala praktiker*. Norrköping, Tema kultur och samhälle Linköpings Universitet, 2006, 216-226.

Bagnall, Gaynor: *Performance and performativity at heritage sites*. Museum and society, 1(2), 2003. Online: <http://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/museum_society/documents/volumes/msbagnall.pdf> (1.4.2014)

Bergman, Anne: Lokalhistoria som berättartradition. Red. Eriksen, Anne & Garnert Jan & Selberg, Torunn: *Historien in på livet. Diskussioner om kulturarv och minnespolitik*. Nordic Academic Press, Lund, 2002, 217-237.

Bogart, Barbara Allen: A Two-Way Street. Explaining and Creating Community through Oral History. Ed. Embry, Jessie L.: *Oral History, Community, and Work in the American West*. University of Arizona Press, Tucson, 2013, 29-41. Online: <http://books.google.fi/books?id=9Ut5AAAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false> (1.4.2014)

Casey, Edward S.: Public Memory in Place and Time. Ed. Phillips Kendall R.: *Framing Public Memory*. The University of Alabama Press, Tuscaloosa, 2004, 17-44. Online: <http://edwardscasey.com/wp-content/uploads/2010/12/public_memory_in_place_and_time.pdf> (1.4.2014)

Dicks, Bella: *Laurajane Smith, The Uses of Heritage, London and New York: Routledge, 2006, paper, £17.99, pp. vii+351*. Museum and Society, Book reviews, March 2007, 5(1), 58-64. <<https://www2.le.ac.uk/departments/museumstudies/museumsociety/documents/volumes/reviews3.pdf>> (1.4.2014)

Dr. Laurajane Smith. *Australian National University*. s.a. <<http://archanth.anu.edu.au/staff/dr-laurajane-smith>> (1.4.2014)

Elsa: Huittisten vanha meijeri. Lukijan sana, Lauttakylä 21.11.2013.

Elsa: Meijerin kiinteistöt. Lukijan sana, Lauttakylä-lehti 12.12.2013.

Käsky on täytetty. *Faroskustannus.fi*. s.a. <<http://www.faroskustannus.fi/kirjat/portelli.html>> (1.4.2014)

Fingerroos, Outi & Peltonen, Ulla-Maija: Muistitieto ja tutkimus. Toim. Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija: *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2006, 7-24.

FL Elina Makkonen, väitöstiedote. *Joensuun yliopisto*. 2010. <http://wanda.uef.fi/vaitokset/uef_vaitos2.php?id=132> (1.4.2014)

Graham, Brian & Ashworth, Gregory John & Tunbridge, John E.: The uses and abuses of heritage. Ed. Corsane, Gerard: *Heritage, Museums and Galleries. An Introductory Reader*. Routledge, Abingdon, 2005, 26-37.

Grönholm, Pertti & Sivula, Anna: Mitä meillä on jäljellä? Toim. Grönholm, Pertti & Sivula, Anna: Medeiasta pronssisoturiin: kuka tekee menneestä historiaa? Turun historiallinen yhdistys, Turku, 2010, 11-20.

Haavisto, Laura: Ehheetä maitoo kertoo maidon matkasta laitumelta lasiin. Alueviesti 20.11.2013.

Hapuli, Ritva & Leskelä-Kärki, Maarit: Kirjoittamisen julkiset ja yksityiset maailmat. Naisten kirjoittamisen kulttuurihistoriasta. Toim. Rantala, Heli & Ollitervo, Sakari: Kulttuurihistoriallinen katse. Cultural History – Kulttuurihistoria 8. k&h, kulttuurihistoria, Turun yliopisto, Turku, 2010, 258-280.

Harjunmaa, Arja: *Menneen mahdin päivät kirjaksi*. Satakunnan Kansa 14.11.2013.

Heikintalo, Noora: *Maidon homogenoinnin vaikutus emmentaljuuston aistittavaan laatuun ja kemiallisiin ominaisuuksiin*. EKT-sarja 1545. Helsingin yliopiston Elintarvike ja ympäristötieteiden laitos, Helsinki, 2012. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/32847/Heikintalo_Noora.pdf?sequence=1> (1.4.2014)

Historiebruk - att använda det förflutna. *Studentlitteratur* s.a. <<https://www.studentlitteratur.se/#31856-01>> (1.4.2014)

Huhu rantautuu Huittisiin. *Hubu 2013*. 2013. <<http://huhuhuittinen.blogspot.fi/p/huhu.html>> (1.4.2014)

Huittinen saa uuden kirjaston ydinkeskustaan. Satakunnan Kansa 28.7.1998.

Huovinen, Heidi: *Meijeri-muistoja*. Hui, historiaa! -blogi 24.11.2013. <<http://huihis.toriaa.blogspot.fi/2013/11/meijeri-muistoja.html>> (1.4.2014)

Hyvärinen, Matti: *Eletty ja kerrottu kertomus*. Sosiologia 4/2004. <<http://www.hyvarinen.info/material/elettyja.pdf>> (1.4.2014)

Hyvärinen, Matti 2006. *Kerronnallinen tutkimus*. <http://www.hyvarinen.info/material/Hyvarinen-Kerronnallinen_tutkimus.pdf> (1.4.2014)

Hänninen, Vilma. *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Väitöskirja, Tampereen yliopisto, 2000. <<http://uta17-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/67873/951-44-5597-5.pdf?sequence=1>> (1.4.2014)

Ihanamäki, Janika: *Ei ole tulevaisuutta ilman menneisyyttä*. Lauttakylä 7.2.2013.

Industrisambället Sverige. Arbete, ideal och kulturarv. *Studentlitteratur*. s.a. <<https://www.studentlitteratur.se/#32265-01>> (1.4.2014)

Isacson, Maths: *Industrisambället Sverige. Arbete, ideal och kulturarv*. Student-litteratur, Lund, 2007.

Isacson, Maths: Brottningar med industriarvsbegreppen. *Otydligt. Otymligt. Otaligt. Det industriella kulturarvets utmaningar*. Red. Alzén, Annika & Burell, Birgitta. Carlsson Bokförlag, Stockholm, 2005, 44-54.

Isacson, Maths: The Reuse of Large-scale Industrial Areas. Toim. Miia Hinnerichsen: *Reusing the Industrial Past by the Tammerkoski Rapids. Discussions on the Value of Industrial Heritage*. City of Tampere, Museum Services, Pirkanmaa Provincial Museum, Tampere, 2011, 53-60. <http://www.tampere.fi/material/attachments/5yQLMycCb/Reusing_the_Industrial_Past2.pdf> (Luettu 1.4.2014)

Karhunen, Eeva: Rakennusperintö ja arjen arvot. Nylundin yleinen sauna aineetomana kulttuuriperintönä. Toim. Tuomi-Nikula Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura: *Mitä on kulttuuriperintö?* Tietolipas 243. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2013, 267-289.

Karru, Minna 2013b: *Käsilläkävelyä portaikossa. Miten Olli Salonoja muistaa ja kertoo Huittisten meijerin*. Kandidaatintutkielma, Turun yliopisto, kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma. 2013.

Karru, Minna 2013c: Alustus Huittisten kotiseutuyhdistyksen kotiseutuiltaa varten. 2013. Karrun hallussa.

Karru Minna 2013d. Sähköposti hankkeen työryhmälle 9.9.2013. Minna Karrun hallussa.

Karru, Minna 2013e: Lehdistötiedote. 2013. Karrun hallussa.

- Karru, Minna: *Kuntalaisaloite: Pro meijeri -liike jalkeille*. Lauttakylä-lehti 15.12.2009.
- Karru, Minna: *Tryskäystä ja vaskurointia*. Lauttakylä-lehti 12.2.2008.
- Karru, Minna: *Tuli enemmän kuin osattiin odottaa*. Lauttakylä-lehti 15.4.2008.
- Keskinen, Jouni: *Valokuvan käyttö historian tutkimuksessa*. Tampere, Tampereen yliopiston historiatieteen laitos, s.a. <<http://www.uta.fi/yky/oppiaineet/historia/kaytannot/index/kuva-essee.pdf>> (1.4.2014)
- Kirjamakasiini: Uusien kotiseutukirjojen esittely- ja arviointisivusto. *Suomen Kotiseutuliitto*. s.a. <<http://www.kotiseutuliitto.fi/tietopankki/kirjamakasiini>> (1.4.2014)
- Konttijärvi, Eija: *Opetustaulujen taide - koulujen opetuskuvia museon kokoelmista*. <http://pihlajavesi.keuruu.fi/20062007/kesa2007/koulunkuvataulut/p-pmuseo oulu/taululista_opetustaulut_ja%20_taitelijat.pdf> Pohjois-Pohjanmaan museo, Oulu, 2008. (1.4.2014)
- Kotiseututyön ansiomitali kotiseututyöh[ö]n merkittävimmin vaikuttaneille henkilöille, 10.8.2013. *Suomen kotiseutuliitto*. 2013. <<http://www.kotiseutuliitto.fi/kotiseututyon-ansiomitali-kotiseututyohon-merkittavimmin-vaikuttaneille-henkiloille>> (1.4.2014)
- Kukkonen Pirjo: Nostalgian semiosis. Keveyden ja painon dialogia. Rossi, Riiikka & Seutu, Katja: *Nostalgia. Kirjoituksia kaipuusta, ikävästä ja muistista*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2007, 13-50.
- Laine, Matti: *Monta näkyy ihmeellistä asiaa*. Lauttakylä 7.5.2013.
- Langenoja, Marianne: *Taidetempaus herätteli kulttuurinnälkää*. Lauttakylä 14.5.2013.
- Lappalainen, Sirpa: Johdanto. Mikä ihmeen etnografia? Toim. Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja: *Etnografia metodologiana. Lähtökohdista koulutuksen tutkimus*. Vastapaino, Tampere, 2007, 9-14.
- Manninen, Olli: Sisällissodan tausta ja nimitykset. s.a. <http://www.palasuomenhistoriaa.net/?Suomen_historian_k%E4%E4nnekohtia:Sis%E4llissota_1918_ja_Suomen_armeijan_synty:Sis%E4llissodan_tausta_ja_nimitykset> [Luettu 1.4.2014]
- Makkonen, Elina: Tutkijan rooli muistitietoetnografiassa. *Elore* vol 17 1/2010. <http://www.elore.fi/arkisto/1_10/ajankoht_makkonen_1_10.pdf> (1.4.2014)
- Maths Isacson. *Uppsala universitet, Ekonomisk-historiska institutionen*. s.a. <<http://www.ekhist.uu.se/Staff/Isacson/>> (1.4.2014)
- Mazzarella, Merete: Oman elämän kirjoittamisesta – ja muiden. Eskola, Katarina & Peltonen, Eeva (toim.): *Aina uusi muisto*. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä, 1997, 25-36.
- McCartney, Leslie: Witnesses to a Changing Landscape: From the Circumpolar to Central London. Ed. Shelley Trower: *Place, Writing, and Voice in Oral History*. Palgrave

Macmillan, New York, 2011, 149-166. <http://books.google.fi/books?id=BcvGAAAAQBAJ&printsec=frontcover&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false> (1.4.2014)

Meijeri, Huittisten Osuusmeijeri, maantieteellisiä kuvia 27 *Divari Kangas*, s.a. <<http://www.divarikangas.fi/index.php?page=tuote&id=54182>> (1.4.2014)

Meijerin alue, Kiviranta ja Hubkola. Asemakaavan selostus. Huittisten kaupunki, Huittinen, 2012.

Mikkonen, Tuija: *Tehtaan uusi käyttö vaatii teollisen ympäristön lukutaitoa.* Rakennusperinto.fi -uutinen 20.8.2010. <http://www.rakennusperinto.fi/news/Uutiset_2010/fi_FI/Tehtaanuusikayttovaatii> (1.4.2014)

Norkola, Tero: ”Tavallisten ihmisten päiväkirjat”: merkintöjä kirjallisuuden marginaalissa. Toim. Makkonen, Anna & Ikonen, Teemu: *Karnevaali ja autiomaan : kirjallisuustieteellisiä tutkielmia.* Helsingin yliopisto, Helsinki, 1995, 113-134. <<https://www12.uta.fi/kirjasto/nelli/verkkoaineistot/hum/Norkola95.pdf>>(1.4.2014)

Ojala, Ulla & Tuominen, Juha: *Meijeristä.* Lukijan sana, Lauttakylä 26.11.2013.

Palmroos, Teppo: *Muukalaiset.* Sarjakuva, Lauttakylä 28.11.2013.

Palmu, Tarja: Kenttä, kirjoittaminen, analyysi – yhteenkietoutumia. Toim. Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja: *Etnografia metodologiana. Lähtökohdista koulutuksen tutkimus.* Tampere, Vastapaino, 2007, 137-150.

Pekkala, Armi & Vasenkari, Maria: Producing thick data: an ingrain finnish case. Ed. Honko, Lauri: *Thick corpus, organic variation and textuality in oral tradition.* Studia fennica folkloristica 7. Helsinki, SKS., 2000, 557-576.

Perko, Touko: *Maanviljelysneuvos Simo Kuiko (1925-2000).* Biografiakeskus, 2010. <<http://www.kansallisbiografia.fi/talousvaikuttajat/?iid=1598>> (1.4.2104)

Peter Aronsson, Professor. *Linnaeus University.* s.a. <<http://lnu.se/employee/peter.aronsson?l=en>> (1.4.2104)

Portelli Alessandro: What makes oral history different. Ed. Perks, Robert & Thomson, Alistair: *The oral history reader.* Taylor & Francis e-Library, 2003, 63-74. <http://hpda.hackinghistory.ca/wp-content/uploads/2012/09/the_oral_history_reader_0.pdf> (1.4.2014)

Portelli, Alessandro: *Käskey on täytetty. Historia, muisti ja verilöyly Roomassa 1944.* Turku, Faros-kustannus, 2012.

Ramirez, Horacio N. Roque: Living Oral History with Queer Latinos and Latinas in San Francisco. Ed. Hamilton, Paula & Shopes, Linda: *Oral History and Public Memories.* Philadelphia, Temple University Press, 2008, 165-186.

Rautava, Reino 1940-41. Harjoittelupäiväkirja. Hannu Virtasen omistuksessa oleva harjoittelupäiväkirja lainassa Minna Karrulla.

Rossi, Leena: Muisti, muistot ja muistitietohistoria. *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistoriallisia tutkimusmenetelmiä*. Toim. Nivala, Asko & Mähkä, Rami. Cultural history/Kulttuurihistoria 10. k&h, kulttuurihistoria, Turun yliopisto, Turku, 2012, 49-81.

Rötsä, Kaarina: *Meijerin uudet käyttömahdollisuudet -projekti. Projektin loppuraportti lokakuu 2006*. Huittisten kaupunki, Huittinen, 2006.

Saara Saarisen postikortti Minna Karrulle, leimattu 19.11.2013. Karrun hallussa.

Salo, Ulla-Maija: Etnografinen kirjoittaminen. Toim. Lappalainen, Sirpa & Hynninen, Pirkko & Kankkunen, Tarja & Lahelma, Elina & Tolonen, Tarja: *Etnografia metodologiana. Lähtökohdana koulutuksen tutkimus*. Tampere, Vastapaino, 2007, 227-246.

Saressalo, Lasse: *Ettäällä se on voi vasikasta*. Suomen Kotiseutuliitto, Kirjamakasiini, 23.1.2014. <<http://www.kotiseutuliitto.fi/ehheeta-maitoo>> (1.4.2014)

Sivula, Anna: Puuvillatehtaasta muistin paikaksi. Toim. Tuomi-Nikula Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso, Aura: *Mitä on kulttuuriperintö?* Tietolipas 243. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2013, 161-191.

Smith, Anthony D.: *National Identity*. Reno, University of Nevada Press, 1991. <<http://books.google.fi/books?id=bEAJbHBIXR8C&printsec=frontcover#v=onepage&q&f=false>> (1.4.2014)

Smith, Laurajane: *Uses of heritage*. Routledge, Abingdon, 2006.

Suonpää, Janika: *Maitokuski-Kallella oli kantava ääni*. Lauttakylä 23.10.2008.

Svensson, Birgitta: Identifiering och kategorisering. Om det kulturella erkännandets möjligheter och begränsningar. Red. Alzén, Annika & Aronsson, Peter: *Demokratiskt kulturarv? Nationella institutioner, universella värden, lokala praktiker*. Norrköping, Tema kultur och samhälle Linköpings Universitet, 2006, 175-189.

Ukkonen, Taina: Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitietotutkimuksessa. Toim. Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija: *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Tietolipas 214. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki, 2006, 175-198.

Ulkuniemi, Seija. *Valotetut elämät. Perbevalokuvan lajityyppiä pohdivat tilateokset dialogissa katsojien kanssa*. Väitöskirja, Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta. Rovaniemi, Lapin yliopisto, 2005. <http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/66715/Seija_Ulkuniemi_v%0c3%a4it%0c3%b6skirja.pdf?sequence=1> (1.4.2014)

Uusi-Seppä, Niina (toim): *Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna*. Satakunnan museon julkaisuja 19/2012. Satakunnan museo, Pori, 2012.

Van Lyun, Ariella: *Fictionalising oral history : narrative analysis, voice and identity*. Oral History Association of Australia Journal, 32, 2010. <<http://eprints.qut.edu.au/39053/1/c39053.pdf>> (1.4.2014)

Viiikki, Raimo: Suur-Huittisten historia IV: Pitäjyhteisö lääkitsee haavansa 1918-1939. Huittisten kaupunki, Huittinen, 2000.

Viikki, Raimo. *Suur-Huittisten historia V: Vanha hallintopitäjä hajoaa (1939- noin 1995)*. Huittisten kaupunki, Huittinen, 2001.

Viitanen, Airi: *Nyt muistellaan Huittisten meijeriä*. Lukijan sana, Lauttakylä 28.2.2008.

Viitanen, Airi: *Huittisten meijerin muistot tallentuvat*. Lukijan sana, Lauttakylä 25.9.2008.

Vuoristo, Ulla: *Ebbeetä maitoo alkaa laitumelta*. Lauttakylä 14.11.2013.

Vuoristo, Ulla: *Karjakon penkalo-libakset ja poika tissein välissä*. Lauttakylä 14.11.2013

Wanha pappila. *Markku Piri*. s.a. <http://www.piri-piri.fi/wp-content/uploads/2012/11/Wanha-Pappila_korj_fin.pdf> (1.4.2014.)

WPK:n talon historiaa. *Wanhawpk.fi*. s.a. <<http://www.wanhawpk.fi/tervetuloa/wpkn-talon-historia>> (1.4.2014)

Ytti, Matti: *Piimäpuodeista suurmeijeriin: Huittisten osuusmeijeri Oy 1899-1949*. Huittisten meijeri, Huittinen, 1950.

Liitteet

Liite 1

Huittisten kotiseutuyhdistyksen kotiseutuilta 28.1.2013, alustus

Huittisten Osuusmeijerin ensimmäisessä vuosikertomuksessa heretään ihan runolliseksi. Johtokunta nimittäin toivoo, että ”tämän yhteistoiminnan muotoon perustetun liikkeen kaikkien jäsenten ja maidonantajain keskuudessa vallitsisi rakkaus ja sopu, sillä ainoastaan niiden kautta on siitä paikkakunnallemme koitua aikain kuluessa se todellinen, kouriintuntuva hyöty, mikä sillä on aiottukin. kun näin pyrimme kukin yhteismielin ja yhteisvoimin kantamaan kortemme yhteiseen kekoon, niin ”siitä on tuleva mahtava vuoksi, joka nousee virraksi kansojen luoksi”. (ps, s. 44)

Meijerien syntytahtumaan eri puolilla Suomea osallistui merkittäväällä tavalla opettajia, niin myös Huittisissa. Täällä oli kansanopiston johtaja, maisteri M.A. Knaapinen se suoranainen aloitteentekijä. Vuonna 1891 hän teki opintomatkan Ruotsiin ja Tanskaan; ”voinut tutustua meijeritoimintaan”, Raimo Viikki uumoilee Suur-Huittisten historiassa. Knaapinen esittää asiaa Isäntäyhdistyksen puheenjohtajana. Yhdistyksen tavoitteena oli yhdistää neljätoista yhä toimivaa pienmeijeriä ”yhdeksi tehokkaaksi yritykseksi”, jonka tuli ”heti saada vähintään tuhannen lehmän maidot”. kaikki toteutui, vaikka Suur-Huittisten historian mukaan ”hankkeen suuruus herätti epäilyksiä jopa senaatin istunnossa”. (III1, s. 205)

Huittisten Osuusmeijeri Oy perustettiin 1898. Osakeyhtiö se oli siksi, että se syntyi ennen vuoden 1901 osuustoimintalakia. Huittislaiset hoitivat meijeriään kuitenkin osuuskuntahengen mukaisesti. Meijerin perustaminen tarkoitti kartanomeijerien lopettamista. Sivukulmien meijereistä tuli kuorima-asemia. Historioitsija Viikin mukaan Rekikosken torppariseudulla ”sinnitettiin pisimpään vastaan”: tilattomien hallussa ollut meijeri lopetti siellä siinä muodossa vuonna 1909, mutta jatkui yksityisen omistuksessa vuoteen 1916. (III1, s. 206)

Pitäjämeijerin osakkaaksi ei syntyvaiheessa ollut tungosta. ”Säännöt määräisivät ettei osakkeita saanut merkitä enempää kuin lehmäluku salli. [...] Liikkeen tuottama voittoosuus oli jaettava maitomäärän ja rasvapitoisuuden eikä osakeluvun mukaan.”

Osuustoiminta-aatteen voimaa todistaa, että johtokunnan puheenjohtaja, ensimmäinen isännöitsijä K.A. Härkälä sai palkkionsa 150 markkaa vuodessa, ”suunnilleen sen minkä kartanomeijerin apulaistyttö tuolloin ansaitsi”. (III1, s. 205)

Meijerissä käytti valtaa johtokunta. Meijerin luottamustoimet olivat haluttuja ja niiden ”johdossa vaikuttaneet miehet olivat samoilla paikoilla myös kunnallishallinnossa”. (IV, s. 111)

Meijerirakennus valmistui vuoden 1899 lopulla Kivirannan tilan maille Punkalaitumenjoen rannalle Särkimyssillan päähän. Se oli meijerihistorian kirjoittajan Matti Ytin mukaan ”ajan oloihin katsoen verrattain suuri ja komea, jopa niin että se oli tovin maamme mallimeijeri.” (ps, s.34) ”Velkataakka tuntuikin alkutaipaleelle lähdetessä niin musertavan suurelta, että meijerin ensimmäinen kirjanpitäjä A.A. Mattila muistelmissaan lausuu: velkaa vaan oli riittävästi eikä juuri mitään muuta.” (ps, s. 35) Omapitäjäläisten mielestä meijeri oli sellainen ihme (ps, s. 37), että sitä poikettiin ihastelemaan kirkkomatkoillaan. Mutta uteliaita tuli kauempaakin: ”ensimmäisenä Kokemäen komeet 21 hevosella, sitten retkikuntia etelästä ja pohjoisesta, idästä sekä (III1, s. 205) lännestä”. noin merkitsi muistiinpanoihinsa meijerin kirjanpitäjä A.A. Mattila. (III1, s. 206) Mutta epäilijöitäkin riitti. ”Ilkeimmät ennustivat julkisesti, että mahtavasta rakennuksesta tulisi Kivirantaan hyvä heinäsuuli”. Heidän osakseen jäi ”erehtymisen häpeä”. (III1, s. 206)

Laitoksen voimanlähteenä puuskutti 12 hv:n höyrykone, se merkitsi tehon kasvamista nelinkertaiseksi kartanomeijerin ajoilta. Koneistoksi valittiin separaattorimenetelmä, koska radiaattorimeijereistä ei vielä ollut vakuuttavaa kokemusta. (III1, s. 206) ”Vastavalitun henkilökunnan saapuessa marraskuun viimeisenä päivänä toimipaikkaansa, meijeri oli vielä kokonaan mustien seppien hallussa ja koneisto, lukuun ottamatta höyrykonetta ja kattilaa, mikä missäkin nurkassa paikoilleen asentamatta. Tekijät olivat niin perehtymättömiä tällaisen tehtaan laittamiseen, että väittelivät keskenään, mihin asetetaan separaattori, jäähdyttävä y.m. Vasta sitten kun saapui Hangosta monttööri Suckman, saivat kaikki koneet määrätty paikkinsa. Uuden koneiston tärkeimmät laitteet olivat 2 kpl 1500 litraa tunnissa kuorivaa Alfa-Laval -separaattoria, Tanskassa kehitetty Fjordin

pastööri ja holsteinilaiset pystykirnut. Joulukuun lopulla meijeri oli kuitenkin jo niin valmis, että 28.12.1899 kirkossa luettiin pitäjäläisille kuulutus maidon vastaanoton alkamisesta 2.1. 1900. (ps, s. 36)

Meijerin koneet pyörivät aluksi kaikkina muina päivinä ”paitsi yhdeksänä sunnuntaina vuodessa, nimittäin uudenvuodenpäivänä, loppiaisena, marianpäivänä, pitkäperjantaina, pääsiäispäivänä, helatorstaina, helluntaina, juhannuksena ja joulupäivänä”. (ps, s. 62)

Vuosina 1906-1917 maitoa kertyi lähettäjää kohti keskimäärin vuodessa 8500-10200 kiloa. (III1, s. 208) Maitotilit maksettiin joka kuun kymmenes päivä, jolloin ”koetettiin pitää kuin juhlapäivää, silloinhan Härkälä tuli rahasäkin kanssa joukkoomme”. Noin muisteli kirjanpitäjä Mattila. Osuusmeijeri merkitsi paikk-kunnalla vakiintunutta maidon hintaa. (III1, s. 209).

Heti alussa viriteltiin maitokuskiverkko. Ensin kuskien toimet myytiin huutokaupalla vähiten pyytävälle, sitten ryhdyttiin rinnakkaisesti tekemään vapaita sopimuksia. Johtokunta laati kuskeille periaatteelliset ohjeet. ”1) Kuskien palkat maksetaan silloin kuin meijeritilitkin 2) Meijeri maksaa siltarahat, mutta talviaikana on kuljettava jäitse 3) Kuskien tulee olla säännöllisiä ja raittiita sekä hoitaa tarkoin, annettujen määräysten mukaan maidon, kerman ja voin kuljetus. 4) Kaikki kuskitien varteen tuotu maito on otettava kuormaan ja milloin talosta lähetetään yli 50 kg on maito haettava kotoa 5) Huutamallansa summalla on kuskin tuotava 400 kg ja kuukaudessa keskimäärin ylimenevältä kuormalta saavat he 0,5 penniä kg 6) Kuorima-asemien kuskien on autettava meijerskaa maidon lämmityksessä 7) Kesällä on käytettävä linjaalirattaita 8) Voikuskin on kerran viikossa vietävä drittelit Kiikan asemalle ja paluu-kuormana tuotava meijerille kuuluvat tyhjät astiat ja muut saapuneet tavarat 9) Maitokuskien on myös kuljettava maidonlähettäjien pikkupaketteja ja kirjeitä 10) Maito on tuotava kaikkina muina paitsi yhdeksänä juhlapäivänä 11) Johtokunta pidättää itselleen vallan järjestellä tai lakkauttaa kuskivirkoja meijerin hyödyn mukaan.” (ps, s. 40-41)

Järjestelmä herätti ”laajaa huomiota ja useista meijereistä vierailtiin Huittisissa opintomatalla”. ”Kuskien käyttö vapautti viljelijät hankalasta kuljetuksesta ja liike

pystyi toimimaan sen avulla säännöllisesti, koska kuskiensa saapumisjärjestys sekä kuormien purku oli tarkoin organisoitu”. (III1, s. 211) Jatkosodan jälkeen siirryttiin ”hevoskuljetuksista traktorivetoon”. (V, s. 144) Traktorit sopivat sivuteille autoja paremmin. Vuonna 1971 Esan maito näytti ”naapureille esimerkkiä” ja siirtyi ensimmäisenä Satakunnassa tilatankkijärjestelmään. (V, s. 145)

Juuston valmistukseen meijeri ”ehti mukaan 1916-1917”. (III1, s. 212) Hetken aikaa tehtiin myös smetanaa Pietarin herkkusuille. Lisäksi hankittiin koneet uunipiimän eli tvorogin tekoon, koska ”kokemäiset naapurit olivat ansainneet sillä hyvin”. Itäraja kuitenkin sulkeutui ennen kuin koneet ryhtyivät pyörimään ja kotimaassa uunipiimälle ei ollut menekkiä. (III1, s. 212)

Juuston tuotantomäärää lisättiin erityisesti 1930-luvun lopulla, niin ”tavaton juuston kysyntä tällöin oli”. (IV, s. 110) Sikala auttoi kuluttamaan juuston ylijäämän, heran. Meijerin sikala oli kauan seudun suurin. Sikoja pyrittiin pitämään satakunta yhden juustokattilan herämäärää kohti. 1960-luvulla meijeri kasvatti kerrallaan 1100-1300 sikaa. porsaita ostettiin ja myytiin vuosittain 2000-4000 kappaleen vauhtia. (V, s. 144) Juustoa valmistettiin vuoteen 1941 asti, koska siihen asti ”hyvä hinta teki siitä erittäin kannattavan artikkelin”. (IV, s. 110) Vuonna 1941 juustonvalmistus alkoi tuottaa tappiota säännöstelymääräysten takia. Emmental-juuston tahkoaminen aloitettiin uudestaan vuonna 1949. (V, s. 143)

Lauttakylä oli niin suuri kulutuskeskus, että meijerin kannatti pitää siellä omaa myymälää. vielä 1964 suuri osa maidosta ja kermasta myytiin irtotuotteena. (V, s. 143) Purkitus oli aloitettu erikoispiimästä 1950-luvun lopulla. Vuonna 1960 kermaa ryhdyttiin pakkaamaan pieniin purkkeihin. 1961 voipaketin koko pienennettiin puoleksi kiloksi. Vuonna 1963 maitoa litran tölkkeihin ja viiliä kolmen desin purkkeihin. (V, s. 143) Meijerillä oli 1960-luvulla Turun konttorin alainen jäätelön keskusvarasto, se hoiti välitystä myös naapuripitäjiin. Kulutuspiikki oli vuoden 1963 kuuma kesä, silloin jäätelön myynti kasvoi 36 prosenttia. (V, s. 144)

Vuonna 1919 liikevaihto kohosi suurimmaksi koko maassa. Vastaanotetulla maitomäärällä, 3,4 miljoonaa kiloa, mitaten se oli toinen. Meijeri sai tuotteistaan enemmän rahaa, 4,2 miljoonaa, kuin mikään muu laitos. ”Tehokkuutta tuntui myös löytyvän.”

(IV, s 109) Yhden voikilon tuottamiseen tarvittiin maitoa 23,2 kiloa, mikä oli tuntuvasti alle maan keskiarvon. Muutoin meijerin menot olivat kolmasosan yleistä tasoa pienemmät. Historioitsija Viikki on valmis toteamaan, että ”vähintään hopeakaivokselta tuntui maitotalouden elvyttävä mahla Suur-Huittisten seudulla.” (IV, s. 111) Opettaja H. Rantala, toinen tilintarkastajista, ajatteli aikanaan: ”Aina on ollut ilahduttavaa nähdä numeroiden huomattavaa suurenemista. ja niin kuivia kuin ne numerojen käsittelyt sellaisinaan ovatkin niin piilee niiden takana kuitenkin mitä moninaisemmille aloille suuntautuvaa voimaa, joka luo niiden käsittelylle oman viehätöksensä”. (ps, s. 61)

Teho kuitenkin vaati veronsa. Meijerirakennus oli käynyt sopimattomaksi tarkoitukseen. ”Meijerin johtomiesten mieliä oli aina karvastellut se, että meijeri kokematomuuden tähden oli rakennettu puusta.” (ps, s. 80) Vuoden 1920 lopulla lehdessä kirjoitettiin meijeristä ”wanhana ikäkuluna”, sen ”voittamattomista teknisistä vaikeuksista” ja meijerin ”rappiotilasta”. (IV, s. 109) Nykyinen tiilinen meijerirakennus valmistui Hankkijan piirustusten mukaan vuonna 1923 (uu, 9) Rakentamisesta: lue ps:n sivuilta 84-85.

Meijerirakennus ja talo Munala on asemakaavassa merkitty suojeltaviksi rakennuksiksi. Meijerin savupiippu ja etupihalla sijaitsevat hevospuomit kuuluvat säilytettävään meijerimiljööseen. (uu, s. 5) Suojeltujen rakennusten lisäksi meijerialueeseen kuuluvat talo Jukola sekä varastorakennus ja kaksi halkovajaa. Jukola ja varastorakennus ovat 1920-luvulta, halkovajat 1930-luvulta. (uu, s. 6-8) Talo Munala on meijerialueen vanhin säilynyt rakennus. Se rakennettiin vuonna 1905 tuolloin paikalla sijainneeseen vanhan puumeijerin tuntumaan. Munala on paritupatyypinen, hirsirunkoinen, satulakattoinen asuinrakennus. Asuinkerroksessa on neliöitä 115. (uu, s. 7)

Kivirakenteinen ja rapattu meijeri valmistui siis vuonna 1923 ja keskusosuusliike Hankkijan suunnitelmien mukaan. Mansardikattoisen uudisrakennuksen valmistuttua vanha puinen meijerirakennus purettiin. Kivimeijerin ensimmäisen ja toisen kerroksen yhteenlaskettu bruttoala on 2400 neliötä. Lisäksi on korkea ullakkokerros, jonka pinta-ala on 670 neliötä. Ensimmäisessä kerroksessa olivat tuotanto- ja

varastotilat sekä lämpimät kellaritilat. Toisessa kerroksessa sijaitsivat konttoritilat ja henkilökunnan asuntoja sekä erillisessä portaassa varastotilaa. Ullakkokerros oli avoullakko. Pihan puolen matalammassa siivessä oli konehuone, maitomyymälä ja konttoritilat sekä pesuhuoneet. Konesalisiiven ullakolla oli tila vesisäiliölle. Pihalla konesalin edessä kohosi korkea tiilipiippu. Ensimmäisen kerran meijeriä laajennettiin 1938, seuraavan kerran suuria korjaustöitä tehtiin 1950-luvulla. 1970-luku toi lauslautaturin meijerin pääjulkisivuun. (uu, s. 6-9)

Nykyisessä asemakaavaselostuksessa todetaan, että meijerin ja Munalan arvojen säilymisestä on huolehdittu suojelumääräyksillä. Määräyksissä on kielletty rakennusten purkaminen ja määrätään muun muassa niiden ominaispiirteiden säilyttämisestä korjaus- ja muutostöissä. Selostuksessa asemakaavan laatimisen pääperiaatteeksi mainitaan se, että meijerirakennuksen korkeus ja sijainti määrittävät uudisrakentamisen enimmäiskorkeuden sekä sijainnin Lauttakylänkadun suuntaan. Kaavaratkaisulla on haluttu turvata meijerin asema lähialueensa maisemallisena ja kaupunkikuvallisena maamerkinä. (ak, s. 31-32)

Vuonna 1949 Huittisten Osuusmeijerin nimestä pudotettiin ”pienen natinan jälkeen” jälkeen sana osuus, silloin syntyi Huittisten meijeri Oy. (V, s. 141.)

”Henkisesti meijerit olivat tukeneet ja kiinteyttäneet seudun valtarakenteita ja lujittaneet tuottajien yhteen kuuluvuutta.” (V, s. 146) Meijerit järjestivät esimerkiksi tupailtoja eri puolilla kuntia. niissä pidettiin maatalousaiheisia esitelmiä, näytettiin elokuvia ja juotiin meijerin tarjoamat kahvit. Karjapäivillä sekä karjanhoitoa tukevalla neuvonnalla ja avustuksilla parannettiin meijeriin tuodun maidon määrää ja laatua. (V, s. 147)

1960-luku toi muassaan maidonlähettäjiä hupenemisen ja kustannuspaineen maitolitran kohden, erityisesti pienissä meijereissä. Historioitsija Viikin mukaan Huittisten meijeri ”katsoi itsensä riittävän vahvaksi kokoamaan ympäristön meijerit suojiinsa”. (V, s. 144) Maitokiloiltaan ja maksukyvyltään se kuuluikin maakunnan parhaimmiston. Elokuussa 1967 perustettiin osuuskunta Esan maito, mukana olivat Huittisten meijeri sekä Vampulan ja Keikyän Osuusmeijerit sekä Punkalaitumen ja Kartanonmaan Osuusmeijeri Oy. Esa tarkoittaa tässä Etelä-Satakuntaa, sillä Viikin

mukaan ”Huittinen pyrki muutenkin olemaan seutukunnan keskus”. (V, s. 145)
1980-luvun alussa mukaan tuli Kiikan Osuusmeijeri. (V, s. 145)

Maidon tuotanto supistui nopeasti. 1950-luvulla reilut 1200 maidonlähettäjää toimitti meijeriin maitoa vuodessa yli 12 miljoonaa litraa. 1980-luvulla lähettäjiä oli vajaat 200 ja maitoa kertyi alle viisi miljoonaa litraa. (V, s. 146) Meijeriä piti vielä jonkun aikaa pinnalla emmentaljuusto, sitä myytiin Valion kautta erikoistuotteena muun muassa Belgiaan. Viimeinen juusto valmistui vuonna 1986. Sen jälkeen meijeriä käytettiin enää maakuntajakeluun ja maidon purkamiseen. Maito kuljetettiin Turkuun Maito-Auran pakattavaksi ja kuljetettavaksi. Yhteistyö Maito-Auran kanssa oli alkanut 1980-luvun alussa, vuonna 1988 tapahtui lopullinen sulautuminen ja ovet Huittisten meijerillä sulkeutuivat. Samana vuonna Huittisten kaupunki osti meijerin tontin ja rakennukset. (V, s. 146)

Summa summarum Raimo Viikin sanoin: ”Paljon ikivanhaa osaamista ja perinnettä poistui muistojen joukkoon, mutta ei hevin muistista.” (V, s. 147)

Lähteet:

ak = Meijerin alue, Kiviranta ja Huhkola. Asemakaavan selostus. Huittisten kaupunki, Huittinen. 2012.

uu = Rötsä, Kaarina 2006. *Meijerin undet käyttömahdollisuudet -projekti, loppuraportti*. Huittinen, Huittisten kaupunki.

III = Viikki, Raimo: Suur-Huittisten historia III 1: Hajoavan hallintokokonaisuuden kausi: Suur-Huittisten vaiheet kunnallisen itsehallinnon valmisteluajoista vuoteen 1917. Huittisten kaupunki, Huittinen 1989.

IV = Viikki, Raimo: Suur-Huittisten historia IV: Pitäjyhteisö lääkitsee haavansa 1918-1939. Huittisten kaupunki, Huittinen, 2000.

V = Viikki, Raimo. Suur-Huittisten historia V: Vanha hallintopitäjä hajoaa (1939-noin 1995). Huittisten kaupunki, Huittinen, 2001.

ps = Ytti, Matti: Piimäpuodeista suurmeijeriin: Huittisten osuusmeijeri Oy 1899-1949. Huittisten meijeri, Huittinen, 1950.

Liite 2

Ehheetä maitoo. Muisteluksia Huittisten meijeristä -julkaisun informantit

Airila Antti, Valo Nihtilä -vinkin antaja, Nauvo.

Ala-Haavisto Hannes, juustolan harjoittelija 1950-luvun loppupuolella, Huittinen.

Apilisto Seppo, maitokuskin hanttimies 1950-luvulla, Huittinen.

Arvonen Sirkka, meijerin esiharjoittelija vuonna 1957, Tampere.

Jenrman Liisa, meijeriin puisia juustonkansia toimittaneen Matti Jermanin tytär, kouluesitelmän kirjoittaja, Harjavalta.

Jernman Matti, meijeriin puisia juustonkansia toimittaneen Matti Jermanin poika, Huittinen.

Kouttu Timo, maitotilallisen poika, julkaisun nimen muistellessaan tokaissut, Huittinen.

Korpela Helvi, 1950-luvun loppupuolen esiharjoittelija ja 1970-1980 -luvun meijerska, Sastamala

Kuiko Matti, meijerihallinnon vinkin antaja, 1980-luvun harjoittelukertomuksen tekijä, Espoo.

Lehtoranta Raija, vuoden 1960 esiharjoittelija, meijerin koneenhoitajan puoliso, Huittinen.

Miettinen Elsa, meijeristi 1960-1980-luvulla, Sastamala.

Rantanen Esko, maitokuskin poika ja maitokuski 1960-luvulla, Huittinen

Rautava Reino, vuosien 1940-1941 harjoittelupäiväkirjan kiikoslainen kirjoittaja.

Risanen Pentti, 1980-luvulla juustoja Valiolle kuljettanut, Huittinen.

Saarinen Saara, vuosien 1955-1965 tarkkailukarjakko, Huittinen

Saksa Hely, meijerin konttorissa 1950-luvulla työskennellyt, Kokemäki.

Saksa Simo, meijeriharjoittelija vuonna 1957, Kokemäki.

Salonoja Olli ja puoliso Mirja, Olli on meijerin koneenhoitajan poika ja vuosikymmeniä meijerillä asunut, Huittinen

Siltanen Kalevi, Sotasokea sitoi -muisteluksen kirjoittanut, Huittinen.

Suominen Seppo, meijerissä lapsena asunut ja 1970-luvussa juustolassa työskennellyt, Huittinen.

Suonpää Mauno, Ei saa juosta, ettei renkaat kuumene -tekstin kirjoittaja, Huittinen.

Tiuttu Pentti, paimenpojan aikoja muistellut, Huittinen.

Venttinen Marjatta, meijeristi 1960-luvulla ja maitoauton kuski 1970-luvulla, Sastamala.

Viitanen Airi, Kauno, Terttu ja Teresa senkun lypsivät -tekstin kirjoittaja, Huittinen

Virtanen Hannu, Reino Rautavan harjoittelupäiväkirjan lainaaja, Sastamala.
sekä

Maitomyymälän kesäapulainen 1920-luvun lopulta; nainen, Huittinen.

Meijerin remonttityömaalla 1950-luvulla työskennellyt; nainen, Huittinen.

Talon karjakkona 1950-luvulla toiminut; nainen, Huittinen.

Vuosien 1954–1965 Ritakallion sikalan hoitaja; mies, Huittinen

Vuosien 1955–1957 myymälävastaava; nainen, Huittinen.

Vuosien 1956–1957 meijeriharjoittelija; mies, Loimaa.

Vuosien 1959–1963 myymäläapulainen; nainen, Huittinen.